

Sisu.

	Lk.
1. Pühendus Tartu Ülikoolile (Rektori pildiga). <i>F. Karlson</i>	1
2. Tartu Ülikooli 300 aastat. <i>Toimetus</i>	3
3. Ungari ja Eesti. <i>Aleksei Reisman</i>	4
4. Esimene soome-ugri filoloogide kongress Helsingis. <i>Villem Ernits</i>	9
5. Lestapüügil Liivis. (Pildiga lestade jagamisest). <i>Väinö Kyrölä</i> . Tõlk. <i>Linda Leeman</i>	14
6. Vadja sünni-, pulma- ja matusekombeid. (Järgneb.) <i>D. Tsvetkov</i> (†). Tõlk. <i>A. Tudeberg</i>	18
7. Matkamine keskööpäikesel aial (lõpp). <i>Paul Voolaine</i>	22
8. Uuema hõimukirjanduse arvustusi:	
1) Heimoliitto. <i>E. P.</i>	26
2) Eesti Entsüklopeedia I. <i>Villem Ernits</i>	27
3) Öp. Eesti Seltsi toimetused XXVI. <i>E. P.</i>	29
9. Hõimukroonika	30
10. Magyarnelvä tartalmi ätteklintés	kaanel.
11. Suomenkielinen sisällyskatsaus	kaanel.
12. Toimetusele saadetud kirjandus	esi-kaanel.

TOIMETUSELT.

„Eesti Hõimu“ läinud aastakäik lõppes 4 numbriga, kuna ei olnud majanduslikult võimalik viimases numbris avaldatud kavatsusi teostada. Käesolev „Eesti Hõimu“ aastakäik ilmub samuti 4 nr-i suuruses. Sellest numbrist on ruumipuudusel pidanud välja jääma mitu kirjutist, nendest nagu dr. J. Györke kirjutis Trianoni rahust, mag. V. Ernitsa arvustused „Eesti Entsüklopeedia“ kohta jne. Kuna „Eesti Hõim“ ei ilmu enne sügist, siis sisaldab käesolev number — olude sunnil küll vähe enneaegselt — ka tervitused meie Ülikoolile 300-a. juubeliks 30. juunil ja 1. juulil s. a.

Toimetus.

Toimetusele saadetud kirjandus.

„Sanaseppä“ VI vuosikerta n:ro 1: „Silmät luotuna uskon alkuunpanijaan: H. K. Erviö. — Leander Reijon muistolle: Nuori-Kivekäs. — Nuorten Kivekään marssi: Mukailut Kivekkään aseveli. — Heimolaiset LLL. — Tervehdys liiviläisiltä: H. K. Erviö.

„Sanaseppä“ n:ro 2: Pimeydestä valkeuteen! — H. K. Erviö. — Eesti Vabariigi 15:aks iseseisvuse aastaks. — Johan Pitka täyttänyt 60 vuotta! — Eestin Tasavallassa uusi hallitus. — Suomessa on kapina. — Nuorien osa jne.

„Sanaseppä“ n:ro 3: Ristiä kantain. — H. K. Erviö. — Helsingin kirje. Tervehdys partiolaisilta jne.

„Sanaseppä“ n:ro 4: Katso, äitisi! — H. K. Erviö. Hki 3/4. R. Jäntti. Inkeriläisille äideille äitien päivänä: A. M. Seppänen. — Ema süda — Äidin sydän — L. Koidula. Äitien päivä lähestyy jne.

EESTI HÕIM

ASUTIS FENNO-UGRIA JA AKADEEMILISE HÕIMUKLUBI HÄÄLEKANDJA.

Vastutav toimetaja: J. MÄGISTE. Tegev toimetaja: E. PASS.

Talitus: Akadeemiline Kooperatiiv, Tartu, Jaani tän. 7. Tel. 63.

Tellimise hind: aastas 1 kroon, üksiknumber 25 senti.

V aastakäik.

Nr. 1—2.

Mai, 1932.

Alma mater Tartuensis.

*Tules ja veres sa sündisid vaimustav naine,
vägeva valguse, sangari südame laps.
Püssid ja kahurid leelotid laule su hällil,
ajaloo tormistel talgudel süleles surm.*

*Tungalt sa säravat näitasiid sajandis kolmes
karmel ja tumedail, saatusest asedail teil,
valgustiid ajusiid, sütitiid südameid süngeiid,
igavik-ilu ja igatsust maismure öil.*

*Õhutiid idealismi, humaansuse loitu,
ketrasiid, niidusiid lõngu ja telgile tõiid,
teaduste tõe ja kunstiide kullase koe
kudusiid elavat kangast. Sa laulad ja lood.*

Rektor prof. Joh. Kõpp,
Ülikooli 300-aastase juubeli puhul.

*Poegi ja tütriid sa viisamaid, õilsamaid kandsiid,
kasvatiid, ehtisiid loorberil, suigutiid siis,
teaduste lõime ja kunstide kullase koe
elavat loomise kangastust kudus su niis.*

*Elagu, kasvagu, õitsegu üllastav ema,
mater tu alma, amata amansque, aeterna!*

F. Karlson, 11. V. 32.

Tartu Ülikooli 300 aastat.

Tartu Ülikooli 300 aasta juubel on seevõrra suur ja tähtis sündmus meie kultuurielus, et sellest pole võimalik mööda minna ka hõimuliikumisel. On ju Tartu Ülikool praegu hõimuliikumises tunduvaks teguriks ja on seda olnud vareminiigi.

Muidugi, hõimuliikumine sõna praeguses mõttes on ju võrdlemisi noor nähe ega ulatu milgil kombel tagasi Tartu Ülikooli algaegadesse. Sel ajal polnud veel mingit hõimuteadvust, sest puudusid algelisemadki teadmised soome-ugri rahvahõimu olemasolu ja ulatuse kohta. Eestlaste ja soomlaste sugulust märgati kahtlemata vahetumaltki, ilma et selleks tarvis oleks olnud mingisuguseid teaduslikke uurimusi. Suggulussuhted aga kaugemate hõimlastega olid täielikult tundmata.

Peab siiski tähendama, et Tartu Ülikool on oma tegevuse algusel vist küll enesesse koondanud niihästi meie lõuna- kui ka põhjapoolseid hõimlasi suuremal arvul kui kunagi hiljemini, kuigi sealjuures eestlased ise ülikoolist puudusid. On teada, et Ungarist õppis vähemalt 14 protestantlikku ungari teoloogi Tartu Ülikoolis aastatel 1636—43 ja 1692—1710 (vt. dr. Virányi, *Fenno-Ugrica* III, lk. 247, vt. ka „*Eesti Hõim*“ 1928, lk. 101), samuti, et siin oli ka üliõpilasi Soomest, kuna Soomes puudus sel ajal ülikool (Turu akadeemia avati 8 aastat hiljemini) ja Soome ja Eesti olid mõlemad ühise Rootsi riigi osad. Nii väljendus Tartu Ülikooli algaegadel selles tunduv hõimurahvaste koostegvus, kuigi vastastikune hõimusugulus ungarlastega oli sel korral veel avastamatu saladus.

Oma edaspidise saatuse kestel on Tartu Ülikool mõnel korral puht-teaduslikkudes huvides kokku puutunud soome-ugri rahvastega, kuid sakslaste ja venelaste juhtimisel pole ta neile siiski erilist tähelepanu omistanud. Alles Eesti Ülikooli algusest saadik on siingi järsku pööret märgata. Tartu Ülikool kuulub praegu aktiivsete hõimutöö tegurite hulka, varustades hõimutegelasi selleks tarviliku teadusliku ettevalmistusega ja hõimukeelte oskusega ning pidades ülal kontakti hõimumaade ülikoolidega ja teaduslikkude asutistega, samuti ka oma maa hõimuorganisatsioonidega. Kuulub ju Tartu Ülikoolgi hõimuorganisatsiooni keskkorraldise Fenno-Ugria liikmete hulka.

Käesolev lühike juubelitervitus ei võimalda võtta kõikkülgselt vaatlusele tegelikke hõimutöö võimalusi Tartu Ülikoolis ja sellega ühendatud teaduslikkudes ühingutes ja üliõpilasorganisatsioonides. See teem väärrib tulevikus kahtlemata põhjalikumat läbitöötamist. Täna-

vuse juubeli puhul aga saadavad Tartu Ülikoolile soojemaid õnnesoove ka kõik Eesti hõimuorganisatsioonid ja hõimutöö sõbrad ja loodavad, et Ülikool omas edaspidises tegevuses võtaks järjest sügavamale teaduslikule käsitlemisele meie rahvuslikud uurimisalad, hõimutöö alused ja üksiknähted, varustades seega meie hõimuorganisatsioone ja hõimutegelasi kindla ja vankumatu teadusliku alusega edaspidise hõimuharrastuste süvendamiseks ning arendamiseks.

Toimetus.

Ungari ja Eesti. *)

Ungarlaste minevik on olnud palju vaheldusrikkam kui meie, eestlaste oma. Juba nende rännaku pikkus soome-ugri oletatavast algkodust, Volga käänukohast nende praegusele kodumaale ületab kaugelt meie esivanemate teekonna säätsamast kuni Läänemereni. Ka nende kokkupuuted võõraste rahvastega, nii mainitud teekonnal, mis kestis hulk sadu aastaid, kui ka hiljem uues alalises kodus, olid palju mitmekesisemad kui seda pakkus saatus meie esivanematele. Eriti tuleks nimetada ungarlaste kokkupuuteid mitmesuguste türgisugu rahvastega, nende hulgas järjekorras esimesed, ühtlasi kultuuriliselt kõige tähtsamad, muinasbulgarid (praeguste tšuvasside esivanemad). Hiljem, oma praegusse kohta asudes, kuid ka enne ja pärast seda, oli neil veel palju tegu mitmesuguste slaavi rahvastega.

Ungarlased olid juba 9. sajandi lõpu paiku, oma praegusele kodumaale saabudes, võrdlemisi arenenud riiklikult: neil oli üks ühine valitseja — vürst Árpád. (Hiljem, P. Stefanist alates, kandsid Ungari valitsejad kuninga aunime.) Meie esivanemail veel mitusada aastat hiljem — võitluste puhul sakslastega — tuli kannatada selle pärast, et neil ei olnud pidevat riiklikku korraldust.

Ungari muistseil valitsejail küllaltki jätkus kaugenägelikku silmaringi. Näit. kindlasti talitas seega P. Stefan väga targalt, et ta ristiusu vastuvõtmist oma riigis ise korraldas ning liitus rooma, mitte aga bütsantsi kirikuga. Paganuse juurde püsima jäädes ungarlased oleksid sattunud hädaohtu kaotada oma iseseisvus, bütsantsi kirikuga liitumine aga neid oleks tunduvalt isoleerinud läänekultuuri mõjupiirkonnast. Ristiusu vastuvõtmine oli niihästi tol ajal ungarlastele kui ka hiljem meie esivanematele ajalooline parata-

*) Ettekanne, peetud Akadeemilise Hõimuklubi õhtul Ü. S. „Liivikas“ Ungari Rahvuspähal, 15. märtsil 1932.

matus, millele kangekaelne vastupanu varem või hiljem pidi raugema ning raugeski.

Ungarlasil seega oli võimalik areneda iseseisva riigina ning rahvana. Neil küll oli ka võõrast soost valitsejaid, kuid need valitsesid ungari vanade traditsioonide põhjal ning, mis peasi, olid ungarlaste eneste kutsutud ja ametisse seatud. Ungarlaste iseseisvusele said hädaohlikuks õieti ainult kaks vastast: türklased ja Austria Habsburgid. Esimestest vabaneti teatud kannatusteaja järele, teistega pärast relvastatud vastuhakkamise ebaõnnestumist varsti suudeti luua kompromiss, millega võidi leppida. Pärast maailmasõda eraldati jälle Ungari Austriast iseseisva riigina.

Ungarlased nii on olnud ainukesteks soome-ugri rahvaste peres, kes on suutnud luua ja säilitada oma riigi juba ammust ajast. Kuna nad seega ühtlasi on ainsateks, kellel on iseseisva riikliku elu põliseid pärimusi, siis seda arvestades saame aru ungarlaste traditsionalismist ja tahtest toetuda põlisele uususele. Üldiselt aga veel tuleks tähendada, et ungarlaste kogu senine saatus teatud määrani tundub otse imena või vähemalt muinasjutuna. Nii kaugelt tulla nii paljude ihaldatud kohta, nii mitmeid võitlusi võidelda, nii mitmesuguseid mõjusid vastu võtta, kuid oma omapära kõigest hoolimata mitte kaotada, — see on midagi ainulist.

* * *

*

Praegusel Ungaril tuleb elada hoopis raskeid päevi. Valusasti end annavad tunda Trianon'i sunnilepingu tagajärjed. Selle lepingu dikteerimisel on kasustatud võitja õigust kõige kaugemale mineval määral. Tegelikult aga tundub asi nii (nagu sellele ka korduvalt on tähelepanu juhitud), et lisaks Euroopa senisele alaliste rahutuste pesale — Balkanile — on tekkinud uus Balkan Kesk-Euroopas, mis Euroopa üldhuvide seisukohast palju hädaohlikumaks võib kujuneda kui omavahelised kaklused kuski Aasia naabruses. Praegu küll saagiosalised on omavahel liidus, moodustavad nn. väikese entente'i, kuid kogemused on näidanud, et liidud ei ole igavesed, ning huvide ja ambitsioonide muutudes paratamata kerkivad esile uued kombinatsioonid. Tahaks soovida ja loota, et ei tekiks konflikte, ning et kõik küsimused lahendataks rahulikult, — kuid missuguseks asjalugu tegelikult kujuneb, seda on raske ennustada. Võib konstateerida, et Trianon'i rahulepinguga on loodud teatud pinev olukord Kesk-Euroopas, seda pinevust aga oleks võidud rahulepingu ettekirjutamisel, suurema kaugenägelikkuse eeldusel tunduvalt vähendada. Muide, et asi ka üsna teisiti oleks

võinud kujuneda, selle kohta on tõestuseks see, et 1920. a. aprillis prantslaste poolt ungarlastele tehti ettepanek välja panna 100 000-meheline armee abiks enamlaste eest taganevatele poolakatele, ja vastutasuks lubati ette võtta piirirevisjon, mille tagajärjel Ungari riigi pindala oleks suurenenud umbes 50% võrra tema praegusest, Trianon'i lepinguga fikseeritud suuruselt. Inglise vastuaktsiooni tõttu tolle aegne Ungari valitsus aga jäi viivitama, ning soodus võimalus niiviisi libises käest. Tol ajal vist oleks olnud võimalik revideerida piire ilma et see oleks sünnitanud suuremaid raskusi, kuna, mida enam aeg edasi läheb, seda kaugemale näib nihkuvat ka piiriküsimuse rahulisel teel lahendamise võimalus. Igatahes teevad need asjad palju muret, ning Kesk-Euroopa uued riigid seisavad tõsise ülesande ees, kuidas vastastikust arusaamist ja koostööd arendada ja süvendada.

* *

*

Et ungarlased on meie sugulased, seda on keeleteadus osutanud. Selle sugulusega küll on lugu nii, et ta mittekeeleteadlasele harilikult kuidagi silma ei paista ning seepärast kahtlasenagi tundub. Asi aga on päris kindel. Selgituseks tähendatagu siin ainult seda, et: 1) on ungari keele sõnavara aegade jooksul teinud läbi suuri muutusi: on võetud vastu õige palju laensõnu, kuna põliste soome-ugri sõnade arv on redutseerunud mõnele sajale; 2) esineb ungari keeles meie keelele võõraid häälikuid näit. b, d, g, (täishelilised, kuna meie b, d, g on ainult poolhelilised), z, ž, š, — ä (meie a ja o vahepäälne häälik).

Kui nüüd keegi ilma keelt lähemalt tundmata kuuleb või loeb midagi ungari keeles, siis on tema esimene mulje küll see, et siin võib olla tegu kõige muuga, igatahes mitte aga sugulaskeelega. Ungari keele tõeline algupärane ilme selgub täielikult ainult sellele, kes võtab vaevaks seda vähe põhjalikumalt tundma õppida.

Kuna aga teaduse ühemeelseis otsuseis kellelgi ei ole põhjust kahelda, siis on ka ungari-eeesti sugulusidee vastuvõttu leidnud ning on sellest praktilisigi järeldusi tehtud. Üheks selliseks praktiliseks järelduseks tuleb lugeda ka seda, et praegu meiegi linnas asub mitu ehtsat ungarlast.

Sugulased peavad üksteist kõigepealt tundma õppima, et kogutud teadmiste alusel siis kõige otstarbekohasemalt tegelikku koostööd arendada. Tundmaõppimise esimeseks vahendiks tohiks küll olla vastastikused külaskäigud. Mõnepäevase kestvusega külastused kõigele südamlikkusele vaatamata palju ei saa aidata, kuigi lõpuks needki on enam kui mitte midagi. Hinnatavamad juba on sellised ekskur-

sioonid, mida on korraldatud Soome-Ugri kongressidega ühenduses. Veel parem aga on veeta vastaval maal vähemasti kuu või paar. Tähelepanu- ja tutvumisväärilist omapärast leidub nii eestlasele Ungaris kui ka ungarlasele Eestis küllaldaselt.

Üks on ikkagi põhja- ja teine lõunamaa, ning vastavalt on maa ja rahva üldilme modifitseeritud. Eestlasile on erilist tõmbejõudu osutanud ungari pusta romantika, kuid peab tähendama, et ka linnad pakuvad palju huvi. Juba pealinn Budapest oma soodsa asendi, stiilsete ehitiste ja maailmakuulsate ravisupelasutistega — et ainult mõnd asja nimetada — on tõeliseks varakambriks. Ungarlast aga eriliselt tohiks huvitada meie põhjamaine suvi oma valgete öödega, veedetuna kuski looduslikult kaunis kohas, mererannal või mujal.

Muidugi võib vastastikune tundmaõppimine võtta veel süvendatuma iseloomu. Võidakse pühendada teise rahva mõne erijoonega põhjalikumale tutvumisele, näit. võttes eesmärgiks keele selgeksõppimise jne. Spetsialisti kahtlemata huvitab küsimus, kuidas teatud asjad teisel on korraldatud, ning tema selles mõttes tehtud tähelepanekud võivad olla kasulikud nii tema omale kui ka teisele rahvale. Siinkohal tuleks nimetada, et juba endisest ajast on olemas õige väärtuslik kirjeldus Eesti olude kohta ungarlase P. Hunfalvy sulest (Utazás a Balt-Tenger vidékein [1871] — ka saksa keeli: Reise in den Ostseeprovinzen Russlands), millele meil seni ei ole olnud kõrvutada väärilist teost Ungari kohta.

Igatahes siis tahame loota, et hädad algatused, mis on tehtud vastastikuse külastamise, kavakindla üliõpilastevahetuse jt. aladel, tulevikus veel tugevasti arenevad ning süvenevad.

* * *

Viimase kümne aasta jooksul on Ungaris tublisti tehtud ülesehitavat tööd. Praegusele Ungarile jäetud umbes $\frac{1}{3}$ endise Ungari pindalast moodustas viimases siiski kõige tihedamalt rahvastatud ala. Seega muutunud oludes õige tõsiselt tuli käsitada üleproduktiooni ja tööpuuduse küsimusi. Ungari on päämiselt põllundusriik ning rahva suurima kihi moodustavad põllutöölised. Ungarlaste eneste poolt (vt. näit. G. Gombás, Kisbirtokosságunk népesedési jelentésége és fontosabb demológiai adatai — Meie väike-maaomanduse rahvastuslik tähendus ja tähtsamad demoloogilised andmed tema kohta — ajakirjas Magyar Statisztikai Szemle — juuli 1931) on rõhutatud, et väikemajapidamise arendamine praeguse suurusega ja rahvatihedusega Ungaris on eriliselt tähtis just ka rahvastuse seisukohast: sel teel on võimalik

elanikkonda otstarbekohasemalt, nimelt suuremale hulgale elatamist võimaldavalt paigutada. Selles suhtes jääb Ungaris teha veel nii mõndagi.

Ka näit. üld-rahvahariduse tõstmise alal ootab lahendamist rida ülesandeid. Loodame, et Ungari sellega hästi hakkama saab.

Muide küll peab tähendama, et ungarlaste eelmainitud traditsionalism tundub aeglastavat Ungari moderniseerimise tempot. Iseenesest see on hää asi, et seni vastu pidanud vanast ei taheta liig kergel käel lahkuda, kuid teiselt poolt siiski tuleb ajaga ühes sammuda ning eriliselt ette vaadata, et mitte maha jääda naabritest. Võib-olla on Ungari Euroopas maa, kus kõige enam leidub endisaja romantismi, ent mida käesolev aeg nõuab, see on realistlik praktiline suhtumine asjusse, mida seepärast eriti tuleb rõhutada. Ungari enese huvides on, et tema tulihingeline, äärmiselt tugeva rahvustundega rahvas moodustaks hästikorraldatud orgaanilise terviku uue aja mõttes. Tahame loota, et ungari poliitikutel küllaldaselt jätkub kaugenägelikkust oma rahva tuleviku küsimuste korraldamisel.

Meie aga tunneme rõõmu Ungari igast edusammust ja kahetseme iga tema kaotust. Ungari ju ei ole ainult Ungari, ta ühtlasi on suurem pool kogu Soome-Ugrist, Soome-Ugri au ja uhkus. Ühelgi teisel soome-ugri rahval ei ole nii hiilgavat minevikku, nii suuri üldkultuurilisi teeneid.

Sellepärast meid valusasti puudutavad meie vanema venna kannatused ning me ühes temaga oleme mures tema tuleviku pärast, mures, kuid ühtlasi ka lootuses ja usus, et ungarlaste seni- osutatud sitkus end ka edaspidi maksuma paneb.

Kui ungarlaste senine saatus oli teatud viisi ime, siis loodame, et see ime ka tulevikus jätkub ning et Ungaril kindlasti ees seisab ülestõusmine, kõigepealt seesmiselt, kuid siis ka väliselt, nii kuidas seda Igavene Õiglus ise määrab.

Ei ole ju lõpuks ka kannatuste- ja katsumisteajad hoopis ilma kasuta. Välised katsumised sunnivad enese üle järgimõtlemisele ja enese läbikatsumisele, millest ainult kasu võib olla järgnevale tööle ja võitlusele.

Me seega küll vist tohime ka ungari rahvast jumalate lemmikute hulka arvata, kelle kohta Goethe ütleb:

„Alles geben die Götter, die unendlichen, ihren Lieblingen, ganz,
Alle Freuden, die unendlichen, alle Schmerzen, die unendlichen, ganz.“

* * *

Täna õieti mälestatakse päeva, mil 84 aasta eest kuulus ungari luuletaja *P e t ö f i* Ungari rahvusmuuseumi trepilt oma tulise luuletisega „*Talpra magyar*“ (Üles ungarlane) kutsus ungarlasi võitlusse kodumaa vabaduse eest. Üleskutse leidis vastukõla eriti ungari nooruse hinges, kes ohvrivalmilt ruttas võitlusse.

Ka tänapäev uuesti kostab *Petöfi* üleshüüe, ning me ei kahtle, et ungari t ä n a n e märtsinoorus sama kindlana on valmis välja astuma, — nüüd aga rahuliseks ülesehitamistööks ning võitlemiseks vaimumõõgaga.

Me usume, et ka praeguse ungari nooruse kohta käivad *Petöfi* iseenese kohta öeldud sõnad:

„Armastuse eest ohverdan oma elu,
vabaduse eest ohverdan oma armastuse.“

Aleksei Reisman.

Esimene soome-ugri filoloogide kongress

19.—22. sept. 1931. a. Helsingis.

(*Lõpp.*)

Soome-Ugri Seltsi hiigla-trükikavatsustest

kõneles prof. *Kannisto*. Soome-Ugri Selts on nimelt võinud omal ajal saata hulga teadusmehi keeleteaduslikele uurimusreisudele, eriti Venemaal asuvatele soome-ugrilaste juurde, mõne juurde koguni 4—5 aastaks. Kuna raha oli siiski vähe, siis ei jatkunud seda kogutud materjalide trükivalmis korraldamiseks ja trükis avaldamiseks. Nüüd on aga uute materjalide kogumine takistuste tõttu Venemaal väga raske, endisist kogujaist on aga juba mõned surnud, suurem hulk aga lähineb vanuspäevile. Ent on tähele pandud, et keegi teine ei saa nii hästi ja nii kerge vaevaga kogutud materjale trükivalmis seada, kui koguja ise, ja seda arvesse võttes ongi tehtud kava need materjalid nüüd kõik 10 aasta kestes trükis avaldada, kokku ligi 20 0000 trükilehekülge (mõnel üksikul uurijal kuni 3 000 lk.). See materjaal sisaldab endas 26 sõnastikku 17 eri keelest (*l i i v i*, *vadja*, *vepsa*, *lüüdi*, *lapi*, *mordva*, *tšeremissi*, *sürjäni*, *votjaki*, *voguli*, *ostjaki*, *ungari-tšaangoo*, *samojeedi*, *Jenissei-ostjaki*, *lamuti-tunguusi*, *kalmüki* ja *osmani* (*türgi*), peale selle veel rahvaluulet, rahvateadust ja rahvaviise, nende seas ligi 300 lk. s e t u r a h v a v i i s e *A. O. Väisäse* toimetusel.

Kogu selle hiiglakavatsuse teostamine maksvat aastas 600 000 soome marka ehk ligi 6 milj. eesti senti, mida on lubatud Soome-Ugri Seltsile Soome valitsuse poolt 10 a. kestes. Läänud ja käesoleval aastal ongi see toetus juba saadud ja selle arvel hulk teoseid trükkis avaldatud.

Soome murde-sõnastiku sihtasutise tegevusest

kõnelesid dots. dr. Kai Donner ja sihtasutise tegelik juhataja mag. T. Kaukoranta. Soome Kirjanduse Selts on juba ammu alustanud murdesõnastikkude kogumist, selleks mitmesuguseid meetodeid kasutades (suure Lönnoti sõnastiku küsitlemine kohtadel, eriainelised kogumissõnastikud jne.). Nüüd on töö jõudsamaks läbiviimiseks moodustatud eriline sihtasutis, milline saab riigilt sadu tuhandeid soome marku toetuseks aastas ja on avaldanud juba terve mapitäie uurimissõnastikke, et kindlaks teha üksikute sõnade levimist kogu Soomes. Viimsena on nende reas Tartu ülikooli prof. J. Mägiste kokkuseatud uurimussõnastik eesti laenude kohta Soome rannamurdeis (üle 400 sõna!) — ala, mida omal ajal uuris kad. prof. H. Ojansuu.

Kogutud murdesõnasedelite arv ulatub Soomes juba üle kahe miljoni! Seda kogu täiendavad veel üliõpilasosakonnad omade eriteadlastest koostatud uurimusretkedega, samuti mõned õpetajate-seminarid ja teisedki koolid.

Eesti keele uurimistöist

kõneles prof. J. Mark. Ta nimetas, et Akadeemilise Emakeele Seltsi poolt on 10 a. kestes 92 stipendiaati kogunud suviti kokku üle 300 000 sõnasedeli, 35 000 koha-nime. On koostatud 48 kihelkonna keele häälikuline ülevaade, 14 kihelkonna keele morfoloogiline ülevaade. On kogutud murdetekste 50 kihelkonnast, kokku 1 500 lk., üle 200 fonogrammi murdetekstidega. 1930. a. oli tegevuses 17 murdekogujat, kes töid kokku 36 700 sõna, üle 300 lehekülje murdetekste ja fonograafi-rulle. Korjatud on niihästi Wiedemanni, täiendavate sõnastikkude kui ka ainesõnastikkude järele.

Kuna kogumistöö on praegu käimas, siis pole veel aeg välja andma hakata suurt eesti sõnastikku. Küll aga peaks välja andma üksikuid murdeuurimusi, milliseid tehakse ülikoolis ja säilitatakse käsikirjadena Akadeemilise Emakeele Seltsi arhiivis.

Eesti Ingerist on üliõp. Aleksander Angere piirimaade kapitali stipendiaadina kogunud üle 16 000 sõnasedeli, mag. D. Tsvetkov üle

18000 vadja sõna, prof. Kettunen ja dr. Loorits on kogunud rikkalikult liivi keele ja folkloori aineid, prof. J. Mägiste uurinud Eesti-Ingeri murdeid ja kogunud üle 2 000 sõna neist murdeist. Keeleteaduslikke teoseid on Eestis ilmunud iseseisvusest alates üle tosina, prof. L. Kettuse, J. Marki, A. Saareste, J. Mägiste, dr. Ilmari Mannise ja teiste poolt.

Praegu on kõnelejal enesel käsil varemini kogutud lapi ja mordva ainete läbitöötamine ja uurimuse jätkamine uurali keelte possessiivsuffiksrite ja sellega ühenduses ka teiste morfoloogiliste küsimuste alal, prof. Mägistel läänemere-soome keelte morfoloogia (tuletusõpetuse) ja Soome rannamurretes leiduvate eesti laenude alal, prof. Saarestel eesti murrete alal, eriti üksikute sõnade levinemiskaartide väljatöötamine. Prof. Marki õpilane Aleksei Reisman (läinud aastal stipendiaat Ungaris) on asunud soome-ugri keelte võrdlusastete uurimisele.

Koosoleku juhataja prof. Mészöly tänab prof. Marki huvitava ettekande eest, millises peegeldub Eestis tehtud ja tehtavate uurimustööde sügavus ja laius.

Lapi keele leksikograafia üle

annab ülevaate prof. Konrad Nielsen Oslost. Ta tähendab, et tegelikult on olemas õieti 6—7 (? Toimet.) lapi rühma kuuluvat keelt, sest n. n. lapi murded erinevad teineteisest arusaamatuseni. Keeleteaduse seisukohalt on see nähe aga rõõmustav, sest just nende lahku minevate eri keelte võrdlemise põhjal võidakse kindlaks teha praeguste lapi keelte ühine algkeel, milline on esilaplaste poolt laenatud soome-ugrilastelt, kuna esilaplaste omast, mittedsoome-ugrilisest keelest on jäänud vaid üksikuid jälgi.

Prof. Nielsen esitab selle järele lühikese ülevaate lapi keele senisest uurimisest ja sõnastikkudest (Eestis on lapi keelt uurinud senni ainult prof. Mark), peatudes lõppeks oma enese teoksil oleva suure üle 2 000-trükileheküljese piltidega ilustatud norra-lapi sõnastiku juures, millise avaldab esimesena väljaandena hiljuti Oslo asutatud Kultuurloo Uurimisinstituut.

Soome-ugri transkriptsiooni täiendamise tarvilikkusest

kõneles Helsingi ülikooli foneetika professor F. Ä i m ä. Kuigi pole võimalik kõiki maailma keeli teaduslikult ühiste märkidega üles kirjutada, on siiski võimalik lähendada soome-ugri keelte üleskirjutamisel

tärvitatavat transkriptsiooni indo-euroopa keelte märkimisel tarvitatavale. Sellest on mõlemale poolele kasu, kuna kummagi ala uurijad puutuvad sageli kokku ka teise alaga. Peasjalikult sellelt seisukohalt lähtununa ja ühtlasi arvesse võttes otstarbekohasusmotive, teeb prof. Äimä ka ettepanekuid praeguse soome-ugri keelte transkriptsiooni täiendamiseks. Sel puhul võetakse õige elavalt sõna, Eestist prof. Saareste, prof. Mägiste ja V. Ernits. Kuna suurel koosolekul on võimalu kokku leppida üksikasjus, siis valiti selleks eritoimkond: Soomest professorid Setälä, Äimä ja Rapola, Ungarist Szinnyei, Gombocz ja Mészöly, Eestist Mark, Saareste ja Mägiste, Rootsist prof. Viklund ja Collinder, Norrast prof. Nielsen ja rektor Quigstad. Kuna kauge vahemaa tõttu komitee üldkoosolekute pidamine on raskendatud, siis valitakse iga maa esindajaid töötama iseseisvalt, vastava alamtoimkonnana, kuna kaastööle kutsutakse ka teisi vastava maa keeleuurijaid.

Kongressi päevadel korraldati ka külaskäik

Soome Rahvusmuuseumi,

millises muuseumi juhatajad dr. Itkonen, prof. Tallgren j. t. andsid seletusi. Soome Rahvusmuuseum kehastab eneses tähtsa osa üldisest soome-ugri teadusest, ja selle kogude tundmine kuulub Helsingi ülikooli eksaminõuetesse Soome-ugri rahvateaduse alal.

Vastuvõtt Soome-Ugri Seltsi asutaja kodus.

Soome-ugri keeleteaduse arenemises hiiglaosa etendanud Soome-Ugri Selts asutati 48 a. tagasi. Selle pääasutajaks oli võrdleva keeleteaduse professor Helsingi ülikoolis Otto Donner, tol korral ja kaua aega hiljemini juhtiv tegelane soome-ugri keeleteadlaste keskel, tuntud soome-ugri võrdleva sõnastiku koostaja. Nüüd on Otto Donner küll juba 22 a. surnud, kuid ta elutööd jätkab ta poeg, dots. dr. Kai Donner, samojeedi keelte eriteadlane, praegune Soome-Ugri Seltsi abiesimees. Dr. Kai Donner korraldas kõigile kongressist osavõtjaille südamliku vastuvõtu Soome-Ugri Seltsi asutaja kodus, mil puhul Soome keeleteaduse vanameistrid Setälä, Krohn (rahvaluule) j. t. tuletasid meelde neid aegu, kus kadunud Otto Donner oli nendegi esimete uurimustööde juhtijaks. Eestlaste tänu väljendas prof. J. Mägiste.

Külaskäik lahkunud uurijate haudadele.

Kongressi viimasel päeval korraldati külaskäik Helsingi vanale surnuaiale, lahkunud keeleteadlaste O. Donneri, M. A. Castréni, A. Genetzi, H. Ojansuu, U. T. Sireliuse (rahvateadus) ja H. Paasose haudadele. O. Donneri hauale pandi pärg kõigi kongressimaade rahvusvärviliste lintidega ja mälestati lahkunute elutööd lühikeste järelhüüetega.

Lõppkoosviibimine

korraldati hotell Kämpis. Viimaseid tervitussõnu vahetasid prof. Setälä rektor Quigstad, prof. Mark, prof. Mészöly j. t.

Järgmine kord tulevad soome-ugri keeleteadlased kokku kahe aasta pärast, Soome-Ugri Seltsi 50-aastase juubeli puhul. Selleks puhuks tahetakse korraldada juba suurem keeleteadlaste kongress paljude ettekannetega, millised ei käsitle mitte ainult keeleteadusliku uurimustöö metodoloogiat ja korraldusküsimusi, nagu käesoleval korral, vaid esitavad ühtlasi ka uusimaid uurimissaavutisi soomeugri keeleteaduse alal.

Kongressi järelkajana oli paar päeva hiljemini rektor Quigstadi kõne

Laplaste arstimiskommetest,

millised on tema arvates suurelt osalt laenatud niihästi Rootsist ja Norrast kui ka Soomest. Neis on aga püsinud palju algupäras, mis Rootsis, Norras ja Soomes juba praegu kadunud.

Kongressist osavõtjatest eestlastest

lahkusid kongressi lõpul dr. Oras ja prof. Saareste, kuna prof. Mägiste, prof. Mark ja V. Ernits veel mõne päeva Helsingis viibisid keeleteaduslike eriülesannete otstarbel. V. Ernits andis Soome lehtedele usutluse hõimuküsimuse kohta Eestis ja esines samuti Helsingi Akadeemilise Hõimuklubi kõnekoosolekul ülevaatega soome keele seisukorrast Eestis ja välissoomeugrilusküsimusest.

Lõppeks olgu tähendatud, et kõik ametlikud ja suurem osa mitteametlikke koosviibimisi olid täiskarsked.

Villem Ernits.

Lestapüügil Liivis.

Armulik suvi 1931. Institutum Livicum oli ühel päeval saanud Vaalgamaalt kutse tulla lesti püüdma. Kuna päev oli ilus ja mõned meie seast kirglikud kalastajad, polnud ime kui langesime meelitava ettepaneku võrku. Alati aitaja proua Stalte täitis korvi toidumoonaga ja me läksime kohe hommikust söömata teele. Valget liivaranda mööda on mõnus käia, eriti kui võtta kingad jalast ja paterdada piki veeraja. Virvendus uhab jalgu, ikka natukese aja tagant, ja kogu kehasse tuleb selline meeldiv jaheduse tunne. Nii juba piiblis on mainitud, millisena tundub käimise järgi jalgade pesemine.

Jätame seltskonna sinna mereranda kõndima ja süvenema sellisesse küsimusisse kui mis on lest. Tavaline inimene nimetaks seda kammeljaks, aga liivi kalastaja tarvitab kammelja-nimetust teisele suuremale liigile. Lestki võib olla suur küllalt, selline 30 sm pikkune on juba emand-lest, aga sageli pääseb korvi 10 sentrimeetrilinegi. Vaalgamaa peres oli jõutud süüa viimane küllalt napp saak, sellepärast olimegi saanud selle kutse, mispärast rändasime piki Ire ja Košraga välist rannatanumit või õieti kiviteed.

Meil olid tugevad kahtlused, et kohe kui saabume, läheme ka merele. Ja et ujumiski ei unustataks, eriti kuna vesi näis nii kirkalt meelitav, me teekonna keskel jätsime riided rannaliivale, solistasime esimesele põhjajärkmele, *ōrale*, mille taga oli juba nii sügav, et pidi appi võtma ujumise. Hommikul on vesi niivõrt jahe, et ei tee tuju väga kaua sulistada. Aga ujumisele järgnev tunne on siis kõige ehtsam, vägisi tahaks jalg võtta jooksusamme, kui väike kangus ei muudaks seda abituks ürituseks. Ikka soojeneva päikese surve tundub siis ometi päris väikesena, otse olematuna.

Seal juba Vaalgamaa rabelebki oma vene juures. Tema „kalamees“ on toredaim ja stiilseim rannas. Pole imegi, tema teeb ju ise venesid, kevadelgi viis ühe kaarjakaelalise Riiga — ja ise kohe uut tegema. Temal on kaks abilist, nagu tubliile venemeistrile sobibki. Kolm poisikest oli ka tulnud randa isa saatma ja kraamikandmises aitama. Kõik hakkasime vene küljest kinni ja liigahtuski 20-meetri-line purjekas, veeredes kohe õige reipalt vette. Aga rand on madal, veel veski jätkub tööd, enne kui vene kiigub vabalt lainetel. Masin pannakse käima — liivlastel on ju mitmeil mootorvene, ja Vaalgamaa muretseb küll masina igale soovijale.

Rand jääb taha. Taevast ja merd eraldab vaid kitsas vöö. Aga rohelist metsa ja rohelist merd eraldab ainult õhkuv-valge liivaviir, mis aheneb, mida kaugemale lähed. Mägesid ei ole, jooned on sirged nagu nende taga asuv rahvas, liivlased. Lained tõusevad pikkamööda, laiadena ja auväärseina. On ju need vaba Läänemere lained! Aga nende vahele tõstab tuul väikesi laineid, mis alatasa libisevad vene külgedele.

Saabume viie sülla sügavusele. Sääl ongi juba väike vene ja kaks meest noodaga (vadaga). Hüüame liivi keeles tervituseks, ja vastus

tuleb rõõmsalt samas keeles. Maal seda juhtub harvemini, ent meri ongi liivlaste valdkond, maamees ei julge minna sageli merele. Juhime kõrvale ja katsume õnne seal. Vaalgamaa heidab ankru poiga üle parda. Poi külge on kinnitatud teine vadaköis. Vada on nimelt väike, madal noot, mille tiibade jatkuks on mõnisada meetrit köit. Vene põhjas on kaks toredat köiehunnikut. Mootor käib poole jõuga, teisest hunnikust haruneb köis merre, vajudes põhja. Keskkohal tuleb noot ise, mis Vaalgamaa osava käe paisates lendab sügavusse, ning teine köiehunnik hakkab jooksuma vette. Vene käändub kallakile ja nina ankru-poi poole. Harjunud silm on kohe märganud poimärgi, mida otsides meie teadusega nürinend silm võib kaua pingutada. Saabutakse lähtekohta. Peatus. Pootshaagiga peab nappama mööda libisev poi

Lesta jagamine „ljestad jaggõmi“ liivi rannal.

külge kinnitatud köiesilmus, mis seotakse vene külge. Nii oleme meiegi ankrus. Õngitsetakse lähteköie ots üles, nüüd on meil lestad ümberpiiratuina. Seal nad lamavad põhjaliival, aga lähevad liikuma köie ajades ja satuvad suu ammuli tuleva nooda letrisse.

Algab päris töö, vedamine. Mees teine teise köie otsa, ja ühtlaselt hakatakse vedama köit venne. Meie, kolm vahetleme järgimööda ühe köie otsas, aga Vaalgamaa veab üksi kogu aja teist köit. Ta on seda teinud aastaid. Keha nõjub tahapoolle ja keerdub iga tõmbega, käsi- vars üksi väsikski pea vedamisest. Kolme tõmbega ta saab köit nii-palju, et võib sellest keerutada kena ringi vene põhja. See läheb tema käes päris instinktiivselt, me, sellevastu, peame vaatama, kas juba jätkub ringiks, ja sassi see läheb ometigi, keerahtub päris kõrvale. Meil ongi täis töö vedamise enesega. Alguses see küll läheb, aga natukese aja

pärast hakkab käsivarres või seljas tunduma väikest valu. Lained hõljutavad venet kogu aja, raske kõis tundub kui vägisi vedavat merre ja iga võttega see libiseb märjana tüki maad peos. Raske on ühegi heidu vedamine. Kõrval on teised valmis nõu andma: vaata kuidas Vaalgamaa teeb. Aga selleks vaatamiseks ei või oma jõudu kulutada, parem vaid loota, et pea tuleks paks kõis. Ja kui kõis tugevneb, on kaks kolmandikku sellest vene põhjas halvasti keerutatuna, koorem hakkab tunduvalt kergemaks minema ja käsi püsib oma võttes. Nüüd on noot juba üsna kerge, see on tõusnud põhjast üles. Peab toimima kiiresti, muidu lestad lippavad oma teed. Hää hooga vada tõusebki vene külge, Vaalgamaa veab tiivad sisse ja säääl on nooda pära, väike kott lesti pooleni. Peal on palju musti põhjataimi, muda, mida liivlane kogub oma rannult põllule. Meri aitab neid selleski suhtes. Seekord võib muda minna tagasi põhja, see ongi asjata olnud vada raskemaks tegemas. Lestigi on natuke, hulgas mõni emand-lestki. Samast ankrust minnakse veel teise suunda, aga kui saak ei parane, minnakse sügavamale.

Juba ammu on märgatud, et riided on tarbetud ja need on asetatud ninasse. Vaalgamaa loobus ka oma kuuest ja särgist, aga sellest kaugemale ta ei lähe. Päike ei leia merelt muud asupaika kui meie katmatud seljad, neile laskubki ta seda rõõmsamalt.

Lastakse mootoril minna kuni üheksa sülla sügavusele. Siia ei tule enam keegi sõudes, Saaremaa rand hakkabki juba paistma selgemini, miski valge ehitis eraldub, samuti vastu taevast väikeste mäeharja puud. Majakki, mis kaugemalt vaadates paistis olevat rannal, siirdub merele. Aga lesti pole siin endisest rohkem! Käändume tagasi ja peatume seitsme sülla sügavusel. Juba tundub tulevat, kohe esimese heitmise järgi paranes saak. Aga sama tegi nälgki.

Jäime ankrusse ja hakkasime valmistuma söögile. Vaalgamaa oli võtnud peaaegu kõik võimalused arvesse ja toonud venesse liivapaja lõkke aluseks ning puid. Säääl me küpsetamegi rasvaseid lesti. Aga tikud ta oli unustanud. No, oli meil suitsetajagi kaasas. Aga temagi oli need unustanud. Alles nüüd me käsitasime, kui maitsev on küpsetatud lest näljase suus. Vaalgamaa oli jälle nõukas aitamas. Me võime ju teha nagu vanad liivlased alati oma kalaretkil: soolata mõni lest ja süüa need vähe aja pärast. Panime tähele, et soolatud lest maitseb õige hää, kuni Vaalgamaa peas tärkas uus idee. Mootorist ometi saame tuld! Tassi paberit ja bensiini, süütamine, ja meil oli tuules värisev leek. Hoolikalt kaitstes sellest pea arenes väike lõkke. Lestad pääsesid küpsetusvardale, ja me algasime uue isuga.

Aga sööminegi väsitab. Heitsime õige lõunapuhkusele. Vene põhjas oli siiski mugavaid magamiskohti. Unne siiski ei vaibunud, selle eest hoolitses keskustelu. Jutt oli muidugi kalastusest. Liivlased on hakanud laiendama oma püüki. Enne oli neil vaid see vada, aga nüüd hakkavad juba ühele ja teisele ilmuma kiluvõrgud. Vaalgamaalgi on neid mitmeid. Mõnel sügisel on kilu nii palju, et kõiki ei jõua soolata, vaid ülejäänud tuleb anda sigadele. Vadagagi saab mõni-

kord hääd saaki. Keegi on jõudnud juba niikaugemale, et on ühendanud mootoriga seadeldise, mis keerutab vada köied sisse. Kalliks ainult see tükitab minema.

Mõte läheb tagasi talule. Valgamaa on teinud väikese õunaaia, aga kavatseb seda suurendada. Ruumi ta saaks küll vedades liivakünka ära. Selleks peaks ehitama väikese väljatee, aga küll ta teebki selle, kui aga muud hädalisemad tööd aega annavad. Keegi asjatundja oli ütelnud, et liivlaste päästjad on õunad. Liivamaa on suurepärase õunapuile. Tööd ainult on sealgi, kuna peab iga õunapuu alla ehitama savipõhja, ent midagi ju ei saa ilma tööta.

Jutt siirdus vaimlisele alale. Vaalgamaal on aega kõigeiks, kuid sellepärast tal ongi alati kiire. Kevadel ta oli Soomes kultuurkongressil. Keset kiiret tööaega ta läks, kuna niiviisi võis edendada liivlaste asja. Nüüd on ta rännanud külast külasse ettekandeid pidades, jutustades kongressi muljeist ja hõimrahvaist. Alati on olnud hardaid kuulajaid maja täis. Noorsugu hakkab innustuma, varsti võib usaldada töö nende hoolde. Nad on hakanud juba mõtlema oma noorsooliidu asutamise kohta. Kui aga saaksime oma valla ja oma rahvamaja! Nende kaitsel liivlus tugevneks ja elaks veel aastasadu imetluseks suurele maailmale. Ime see on ju senigi olnud, on ta ju olnud surma mõistetud aegade eest. Vähe neid küll on, pooleteisetuhandeline hulk ei tähenda riigis midagi. Omal ajal nende esiisad ehitasiid Riiga uhke toomkiriku, mille kuuluvuse pärast praegu tülitsevad lätlased ja sakslased. Kui nemad, õiged omanikud, läheksid kolmandaks, vaevalt neid võetaks tõsiseltki. Ometi pole veel nende aeg tulnud. Veel ükskord maailmas pannakse tähele, et on olemas sellinegi rahvas kui liivlased.

Päike oli juba teel allapoole, aeg oli tööle hakata. Püsisime sellel sügavusel, kuna siit tundus paremini tulevat. Mõni kord veel tõmmati, enne kui tuli viimne, mil tuli kõis jälle hoolikalt keerata kehale. Vaalgamaa muheles seal meile, kui üks vedas ja teine asetasköit. Aga ega kalamehi ühe ropsuga tehta, vadamehi eriti. Mootor algas jälle oma tasast põksumist. Saaremaa puud ühinesid üksteisega üheks lasuks, majakas siirdus vanale kohale, rannale puude ette ja kogu saar hakkas vaibuma. Aga nina ees sinetav tume riba hakkas kasvama, sai aläärde valge pitsi ja peagi hakkasid eralduma ranna sadamad mustade punktrühmina. Kõik nad olid ühesugused, kuid ühe niisuguse poole näis meie vene ikka selgemini tüürivat. Juba hakkasid orad läbi vee paistma. Esimeste üle mindi takistusita, ranna lähedal juba ühesse pidi põhi kinni jääma, kuid alles järgmise külge see lõplikult jäi. Solistasime maale, hakkasime kinni vene vedamistiivust ja keerasime kummuli. Vaalgamaa täitis meie toidukorvi lestadega ja: „nägemiseni!“

Väinö Kyrölä.

Vadja sünni-, pulma- ja matusekombeid.

D. Tsvetkov.

(Järg.)

Kaunis aeg jõuab kätte enne jõulu. Mardisandid (*tšūdōd*) käivad külast külla¹⁾. Teravustele, juuresolijais naeru ja vaimustust äratavatele naljalugudele ei tule lõppu. Pean kinnitama, et vadjalased on elavamaid temperamendilt oma kaashõimlaste peres. Ei Soomes, ei Karjalas ega Eestis ma ei ole märganud nii elavloomulist tantsu, kui tantsu päältvaatamisest jalad hakkavad kaasa hüplema, ega nii lõbusat laulu, millest hinges kõik nagu enesest hakkab laulma.

Laulud... teadagi, vene laul. Muistne vene laul, nagu kõikjalgi Venemaal, viimasel ajal on hakanud surelema; teda asendab vabriku uueaegne rahvalaul (n. n. *tšastuška*), päevakajaline, sisuvaene, viletsa meloodiaga ja — „*клёшнички*“. Teatud elavust võis märgata pärast sõda. Vana vene sõjavägi armastas oma esiisade laule ja sõjast tagasi pöörnud sõdurid laulsid neid, ent revolutsioon on nad jälle ära uhtnud; praegu ei tea kuidas on: vist on valitsevaks lauluvormiks päevakajaline satüür.

Ei laulda ühevõrra hästi igas vadja külas. Jõepära küla (*Jõgõperä*, vene keeli Krakolje) on kuulus laulust. Asi seisab selles, et kohalise kihelkonna kiriku koor moodustus ikka Jõepära noorsoost. Sel on kindel „muusikaline kasvatus“. See tähtsal määral edendab seadusepärasuse ja kokkukõla viimist lauludesse. Soodustab ka isikulist loomingu. Lapsepõlves viibisin sageli selles „laulude meloodilise loomingu laboratooriumis“. Mu õde külastasid sõbrannad ja laulikust saadud sõnadele loodi viisid. Tihtigi need uued laulud levisid, lauldi ju sageli ja repertuaar vajas uudusi.

On olemas ringmängu laule. Seistakse suurde ringi üle jõe (Krakolka) minevale sillale või väljale „Kõvera mäe“ (*āro mātši*) külje all. Soolot laulab üks tüdrukust (*elē laulojō*), ta lai puhas kontralto kohe haarab kaasa ringmängu kaaslased. Koor laulab kaasa solisti viimase venitatud tooni, kas korrates soolo kuplee viimased sõnad või laulab uue kuplee. Ja kaugele levivad ringlaulu helid.

Laulu sisust oleneb ringmängu liikumiskiirus: see on kas aeglane, melankoolne või ergutav-lõbus.

On mängulaule: kosjad, prudivargus, allegooriline „valge kask“ jt. Ent temperamendilt ohjeldamatuim laulumäng on „Aed, minu aed, roheline aed“. Seda lauldakse ja mängitakse juhul, kui naised tulevad koju talgult (*apīlt, talkoissīlt*). Millestki rohelisest,

¹⁾ Vadja mardipäevast vrd. ERA, Ingeri 1,143 (1). Darja Leht. Toim.

enamasti otsipidi kokkuseotud kaseokstest tehakse värav-võlv. Seda võlvi kannavad käel kaks naist. Ülejäänud lähevad reas ja paariti. Eeslauljad, kes kannavad väravaid, loovad ja laulavad kupleesid-satüüre, kuna teised kiires, elustunud laulu tempos jooksevad läbi väravate ja ikka nii edasi-edasi ilutseva lauluga: „Aed, minu aed, roheline aed!“ Liikumise kirglikkust ja sütitavat kiirust vaadates ei taha uskuda, et need vanad ja noored naised on äsja tulnud raskelt töölt, lõpetades oma tööpäeva.

Tantsudes ei ole suurt vaheldusrikkust. Kadrill koosneb seitsmest vormist: tantsitakse seda lõõtsapilli, balalaika, harvasti kandlemängu järgi (*kannõn*). Kadrill on enesest õige elavaloomuline tants; seda kultiveeritakse juba aastakümnete viisi ja tantsitakse taoti väga graatsiliselt. Muidugi kõik oleneb tantsijate isiklikust andest. Ent mul on olnud võimalus vaadelda sama tantsu variatsioonidega Karjalas, Vjatka ja Permi kubermangudes ja olen veendunud, et jury oleks määranud loorbereid vadja kadrillile. Tantsitakse ka „vene tantsu“ ja „kasakat“. Nende iseloom on tavaline — kiirus ja kergus. Aga „vene tants“ tüdrukutele on midagi muud. Esimeseks, neidusid alati sunnitakse tantsima „venelast“, teiseks, tüdrukud alati loobuvad; nii peabki olema, see on komme. Paariti tantsitakse tempos: ta-ta, ta-ta; ta-ta, ta-ta; ja kogu tantsu osavus seisab selles, et neid, tehes liuglevaid ringe, tihedalt sammudes, lehvitades põlle või rätikut, peab avaldama oma õhulikkust seega, et ei tohiks langeda maha ühtki piiska vett, kui oleks ta päälael ääreni täidetud veeklaas. Seetõttu nalja pärast sunnitaksegi enamasti tantsima kohmakaid, lodevaid ja pakse tüdrukuid.

Enne kui siirduda pulmakommete kirjeldusele, ütlen mõne sõna naiste kommetest karja pühitsemisel, mis sünnib üks kord aastas, nimelt kevadisel jüripäeval (*jürtši päiv*).

Aetakse väljale kari. Liturgiale kiriku juures järgneb: iga maja-peremees toob oma hobuse. Iga peremehe käes on leivake rukkist, millesse pooleni on küpsetatud muna. Vaimulik käib läbi ridade ja piserdab karja pühitsetud veega¹⁾). Leib purustatakse hobustele toiduks, ent muna jagatakse perekonnaliikmeile söömiseks või antakse tervelt poisikesele. Selle toimingu mõte pole mulle seni selgunud. Kirikust tagasi jõudnud vanemad pühitsesid karja õuel. Terve pere alul palvetab küünalde põledes pühakujude ees, siis minnakse õue Georg Võitja ikooniga, (kaseokstest) piserdamisvihaga ja ristimisvee kruusiga. Piserdatakse püha vett, siis lehmad ja lambad aetakse ühi-

¹⁾ Sama toimingut tuntakse veel praegugi Setumaal. Toim.

selt karjamaale. Kisa ja müra on uskumatult suur. Ühiskarja piserdab vaimulik. Päevakangelane on sel korral tallipoiss (*dabušnik*), karjane (*lehmī karjušši, lammōs karjušši, sikuri*). Vanaeided jagavad neile palju mune. Seega lõpeb päeva algupärasem osa. Siis — pere lõunastab kodus perenaiseta. See läheb naiste peole, jalutuskäigule (guljanjele); viib enesega kõik parima ja maitsevaima, mis valmistati seks päevaks, ja sääal algab ohjeldamatuim ja kirglikem pidutsemine. Viin, punš ja omakeedetud magusa õlle küllus! Kuna mehed pääle lõunastamist istuvad kurvalt ahju patsal või ei ilmu üldse välja, hoidudes nägemast ja kuulmast võrgutust. Iha on suur ja kardetav, on ju joobnud naised kõigeks valmis. Katsugu mõni noormees haigutada: jalamaid kriimustatakse ja kõigi ees võetakse püksid maha. Häbist üksi võib maa alla vajuda! Või „dramaatiline isik“ samas kõigi nähes peksab kepiga läbi oma õigeusulise, kui viimane julges ilmuda naiste riiki, alistudes avatlusele. Jalutatakse ringi mööda küla väravatega lauldes: „Aed, minu aed, roheline aed!“ Nii jalutavad pidutsevad vadja naised jüripäeval.

Nagu tähendasin eelpool, noormees valib endale naist juba 17. eluaastal; abiellutakse vara. Vallalist 24—25-aastast noormeest peetakse juba vanapoisiks. Kui noormees tahakski pikendada oma poissmehepäevi, leiaks ta tugevat päälekäimist vanematelt. Soov näha ja hellitada oma lapselapsi on neil vist väga intensiivne. On ju ka noormehe vanematel suur mure: hää on, kui poja valik langeb töökale, vaiksele ja rikkale pruudile; ent korraga võib juhtuda, et mini on halvem „*Kiievi nōiast*“. Seepärast enne poja paaripanemist pihitakse teda põhjalikult, uuritakse hoolega ta tulevase pruudi jalgealust, ja kui poisi vanemad ei rahuldu, algab kodusõda vanemate ja poja vahel. Selles võitluses enamasti üksijääja peab alla vanduma. On poeg ja üks vanemaist ühel nõul, peab teinegi tegema mööndusi. Juhtub sedagi, et poeg vanemate soovil vastu oma tahtmist algab elu naisega külmas vahekorras.

Valiku valmides saadetakse pruudi vanemate juurde kosjasobitaja. Selle osa mängib tavaliselt tädi, ristiema või koguni ema, harva onu või isa. Kosjasobitaja on hunt. Küläs aimatakse kuidagi ikka ette, kes kellelegi kosja läheb. Ja kui kosilane on võõrast küläst, siis ta ilmumine neiu külla kutsub välja kära; räägitakse: hunt on küläs! (*suōt tšülāz*).

Terve kosjade päätükk toimub õhtul, õigemini öösel. Ent noorsugu on erk, valvel, ta koondub lähemale kositava neiu elukohale ja ootab... sageli varase hommikuni, millal järeleandmatu kosjasobitaja

jõuab kokkuleppele jonnakate pruudivanematega, kuni lüüakse käed kokku.

Seda kõike talitatakse nii: kosjasobitaja tuleb ootamatult sisse; ta on tõsine ja pidulik. Talle pakutakse istet; algab asjalik kõnelus kas või lehmaostust, kosjasobitaja kiidab pererahva karja, pererahvas räägib karja puudustest, tingitakse hinnas jne. Mõistetakse ju küll, et see on mäng allegoorias, ent pole ju sünnis rebida maha maske, minna väljaspoole traditsioonide piire ja rääkida kosjakaubast otse ja avalikult. Viimati lepiti kokku, suruti käsi ja neiu „antakse üle“. Ta isa ja kosjasobitaja pööravad kumbki oma kaftani parema hõlma pahupidi, katavad sellega paremad käed, suruvad teineteise kätt ning suudlevad teineteist. Süüdatakse küünlad ikoonide ees, palvetatakse. Kiiresti istutakse pidulauda. Kosjad! See teade levib kiiresti noorte hulgas ja siis — võetakse ahjuuks ja kaks keppi, hakatakse metsikult lööma „trummi“ (*barabõna lümä*) ja laul — lai, pidulik ja rõõmus laul hajub pimedasse öhe. Lai ja rõõmus on vaid laulu motiiv¹⁾, ent sõnad on nukrad: neis räägib neiupõlve vabaduse kadu ja ähmased tuleviku-loomused; ei tea, mis toob tulevik abielus, kas viletsust või õnne. See on sügavamaid ja sisukamaid kosjaaegseid laule²⁾.

Teinud sellase manifestatsiooni mööda küla ühest otsast teise, tullakse neiu maja juurde. Pruut peigmehega on eraldunud teise onni. Poisid joovad „tšetvertnoi'd“ (*tšetvertiä iüvva*), mille on andnud peigmees kingiks (vastasel korral oleks ta löödud sisse ribid), suitsetatakse ohtrasti mahorkat, see on samuti peigmehe kink. Seepärast kosjad kannavad nime — *tubakõD*. Tüdrukuile pakutakse kompvekke, pähklaid ja päevalilleseemneid.

Kosjasobitaja kõneleb mõrsja vanematega pulma kuludest, küla-liste arvust kummaltki poolelt jne. Peigmees toetab mõrsjat rahalises asjus, maksab raha kinkide eest (*nahjõ raha*). Paari-kolme nädala pärast on pulmad. See aeg kulub ettevalmistusteks: on ju vaja korraldada ja täiendada kaasavara, õmmelda särke, käterätte, vaipu jne. Mõrsja seda kõike üksi ei jõua. On kombeks: ta sõbrannad tulevad aitama. Pühapäeval kogunevad siia kõik, kes vähegi oskavad käsitada nõela. Nädalapäevad enne pulmi keedetakse õlu. Ja õlut tehakse palju, et oleks pakkuda kogu külale. Mõrsja õpib vähehaaval käsutama. Viimasel pühapäeval enne pulmi käiakse pihil ja armulaul, siis pärast jumalateenistust käiakse sugulaste kalmudel. (Järgneb.)

¹⁾ Sama vrd. Jakob Hurt, *Setukeste pulmadest, Setukeste laulud II*, lk. 463, Oskar Kallas, *Kraasna Maarahvas*, lk. 98. Toim.

²⁾ Vrd. samasisulisi ingeri kihluslaule: Väinö Salminen, *Länsi-Inkerin häärunot*, lk. 32. Toim.

Matkamine keskööpäikese all.

(Lõpp.)

Laplaste külas.

Ärkan umbes kella 9 ajal hommikul ja imestan, miks nii palav on. Lükkan akna pärani ja näen, et väljas on väga soe ja hele päikese-
paisteline ilm. Hakkame rõivastuma.

„Ega vist lapi neiud enam ei tule,“ arvan ma.

— „Vahest tulevad veel. Nad lubasid nii tõsiselt,“ kõneles sõber.

— „Igatahes nad olid koguni teistsugused, kui kergemeelsed ja kartlikud karjala tüdrukud. Avameelsed, otsekohesed ja tõsised!“

Korraga koputatakse uksele ja tüdruk teatab, et 2 inimest ootavad meid. Väljun ja palun hetkeks ootamist.

Seame endid kiiresti reisivalmis ja ei jõua küllalt kiita lapi tüdrukuid, kelle kõrval setu tüdruk omaks hoopis väikese väärtuse.

Istusime lootsikusse ja laskusime lahte mööda mere poole. Tuul oli lõunast ja päike paistis heledasti, mille tõttu enam ei tundnudki, et jäämere vetes viibisime. Vesigi tundus käega katsudes pehmena.

Püüdsime olla heas tujus, aga meie lugupeetud lapi preilid olid väga vaiksed. Täis brunett, Feodosia Afanasjev, kes minu vastu istus, vastas vähemalt küsimustele, aga sõber oli Tatjana Efremoviga päris kimbatuses. Ma kirjutasin vähemalt mõne hea lapikeelse sõna üles, aga lapi laulu ega nende sõnu siiski ei saanud, ehkki me neile eesti laule paljugi laulsime.

Tunni aja pärast astume kaldale, kus kaljul lapi koda seisab. Lapi eit tuleb kohkunud näoga vastu, kuid varsti muutub julgemaks ja jutukamaks, kuuldes, kellega tal on tegemist. Eide nimi on Feodosia Efremov, ta mõistab ka vene keelt ning natukene soome keelt. Mees Ilja on läinud ühes 14-aastase poja Vladimiriga sisemaale tööle. Naine on jäänud 6 lapsega koju kaluriks. Nii püüavad kalu kõik naised tütarde ja vähemate poegade abil. Mehed on kraavi-, teedeparandus- ja muil tööil sise-Soomes või lähemas ümbruses. Muidugi on ka mehi kalastamas ja enamjaolt ulgumerel, kui kasulikumat tööd mujalt ei leita.

Lahe kalastajad laplased olid kõik Moskova (Moskva) külast. Praegu oli küla aga täiesti tühi.

Suvine kaluri koda (koat') on turvastest hakki löödud kaseritvadele üles seatud. Koja avaus on kas kottriidega kinni pandud

või paremal juhusel kokku löödud laudadest. Keskel koda on tule-
ase. Suitsuauk on otse üleval koja tipus.

Astume ka kotta ja istume põdranahale. Neil kaluritel hari-
likult ei ole ühtegi põtra. Ainukene loom on koer. Suitsuses kojast
istuvad 1-aastane Anfoška ja 4-aastane Mosse, keda hoiab vanem õde
Anna ja 11-aastane Griška. Ema kuidagi teab vanadust, lapsed, isegi
20-aastased, ei tea oma vanadusest midagi. Meil oli aga näo järele
väga raske vanadust otsustada. Laplased on väikest kasvu, milleks
kaasa mõjub jalgade lühelikkus. Lapsed elavad viletsas olukorras ja
on kiduraks ning kängu jäänud. Kellega meil ka kokkupuutumist oli,
ei olnud need laplased keegi koolis käinud ega mõistnud sugugi
lugeda ega kirjutada. Muuseas ei võta Soome valitsus neid sõduriks,
küll aga teenisid nad vene ajal kroonut. Muidugi ei ole asi igal pool
nõnda. On ka laplasi väga harituid. Neist on tuntuid kirjanikkegi
tõusnud.

Siin aga juhtus leiduma väga kitsaste teadmistega laplasi, kes ei
jõudnud küllalt imestada ega vist uskunud neidki asju, mida Eestis on
näha. Näit. et päike läheb ka jaanipäeval looja või et päikest on ka
jõuluajal näha!

Järgmine koda on $\frac{1}{2}$ kilomeetrit esimesest kaugemal. Seal elab
60-aastane Andrei Efremov 26-a. poja Matveiga. Viimasele võis meie
inimestega võrreldes eaks anda vaid 15 a.

Pikemalt peatume Fjokla Efremovi koja juures, kus värsketest
merekaladest laseme lõuna valmistada. Keedeti lõhe-, kambala-, semga-,
kumtšakalu ja äsja veest tõmmatud heeringaid. Fjokla näis jõukam
eit olevat. Siin toodi esile isegi taldrikud ja kahvlid!

Kuna lubasime õhtupoolikul panka minna, siis ei tahtnud seda-
korda enam kaugemale sõuda. Tüdrukud tõid meid lootsikuga üle
lahe tagasi Trifonasse ja läksid edasi mere poole.

Et ilm on soe, siis katsume ujudagi. Paari jaheda päeva järele
on vesi natuke külmemaks läinud, nii et kaua vees olla ei saa. Päevi-
tada on aga raske kihulaste ja parmude pärast. Putukaid on siin
siiski võrdlemisi vähem kui rannast kaugemal maal, kus elu muutub
nende tõttu ütle mata tülikaks.

Petsamo lahe ääres on muidu ilus olla. Kohati tõusevad kõr-
ged kaljud, kus midagi ei kasva. Teisel kohal on mäele tõustes tihe
3—4 meetrit kõrge kasevõsastik. Kaskede all kasvab mitmesuguseid
lilli ja rohte. Meid huvitasid iseäranis kullerkupud, mida juulikuul
seni ei olnud kuskil näha.

Elu öösel. Ausad inimesed.

Kõnnin üksipäinis edasi. Inimesi käib kesköö ajalgi nagu päeval. Harjunud kombe järele lõpetatakse siiski töö õhtul samal ajal kui meilgi. Kuid palaval ajal magavad töölised keskpäeval, keskööl aga töötatakse, mil jahedam on.

Karjala tüdrukud teevad kell 24 veel jalutuskäiku teel ja lähevad alles kell 1 magama.

Meie siinviibimise ajal, mil oli ilm jahedam, töörahvast öösel siiski väljas peale kella 11 ei olnud. Kell 12 öösel nägime teetegemisel pooleli jäänud töö juurde maha visatud labidaid, raudkange, haamreid, kirveid jne. Imestasime, milline suur ausus on rahva seas. Kes meil usaldaks väljale väärtuslikke tööriistu maha jätta!

Iseäranis ausad on laplased. Laplaste seas on esinenud vaid põdravargusi, sest põder on ikkagi enam-vähem pool metslooma.

Petsamole matkajatelt nõuti varemalt Oulu kuberneri reisuluba. Ka meil oli selline olemas, aga sedakorda ei küsitud kuskil.

Lähed ärasõidul maksu tasuma. Küsib teenija: „Mitu ööd olid? Kas midagi sõid?“ jne. Maksad raha ja sõidad, seletamata, kust või kuhu.

Põhjamaa palavus.

Istusime hommikul Trifonas rahulikult sõidukisse, et Rovaniemele tagasi sõita. Praegu veel teist teed ei ole, et saada mitmekesidust matkal.

Ilmad muutusid jälle palavaks. Kell 9 oli Trifonas varjus ligi 25° C. sooja. Kella 17-ni kestis hirmus palavus, nii et oodati kärstisega iga peatust, et natuke ennast jahutada.

„Säh sulle põhjamaa! Kui tahad kedagi tüssata, kes Jäämere äärde sõita tahab, soovita kasukas ühes võtta,“ kõneleb kaasmatkaja.

Üla-Klooster.

Meiega sõidab Ala-Kloostri Üla-Kloostri keegi munk. Munki on seal arvu poolest praegu 30.

„Kuidas munkadel elu läheb praegusel ajal? Halvem, kui enne-malt?“

„Ei ole viga. Elada võib. Kõik on rahulik.“

Mungad elavad karjapidamisest, heinateost ja käsitöödest.

Üldse on Petsamol apostliku-õigeusulisi umb. 1500.

Üla-Klooster (Ylä-Luostari) on asutatud Ivan Julma ajal. Vahepeal lõhuti ta rootslaste poolt ära. 100 aastat seisis tühi. 1886. a. uuendati taas. Ta asub kauneimas paigas Petsamol, 16 km Parkkinast eemal.

Musttuhat putukat.

Kell 18 Ivalosse jõudes tõttame jõkke. Vesi on põhjamaa kohta väga soe, arvata üle 20° C. Aga veest välja tulla ei saa, sest sääski, kihulasi, parme ja kärpseid on su kallal koledal moel. Hädavaevalt saad rõivastuda.

Paljudel reisijatel on võrgud näo ees. Autos on siiski sõidu ajal hea, sinna nad tikkuda ei saa. Ka võõrastemaja akende ees on traatvõrke. Aga ometi oli tikkunud kihulasi raamiprao vahelt nii palju sisse, et öösel sugugi magada ei lasknud. Nad kippusid vooditeki alla, nii et hommikul näis voodilinal suur koolnud sääskede lade. Mitmed ei olnud maganudki öösel, käisid suplemas ja vaatlesid kesköö päikest.

Lapi koda.

Keegi Inari külast tulnud laplane, Juhani Jomppanen, oli Ivalo matkavõõrastele näitamiseks lapi koja üles ehitanud. Ise oli ta lapi rahvusrõivais ja demonstreeris lapi laule ja muud lapi värki kalli raha eest vaatajatele. Et külalistele sääsed ta kojast külge ei tikuks, tegi ta alatasa keskkotta oma lapi koldetuld, mille suits laskis võõral rahulikumalt kojast istuda põdranahal. Juhani oli müüa ka mõnesuguseid lapi kindaid, võid ja muid esemeid, aga tahtis „soolast“ hinda. Ise ta on väga elav mees. Jomppanen on ev.-luteri usku ega pea koltta-usku laplasi Petsamol — üldse õigeteks laplasteks.

Juhani laskis enda kohe pildistada Karjala ja Soome neidude keskel võõrastemaja ees, ehkki mõned hirmutasid, et nüüd viiakse ta ära võõrale maale. Aga Jomppanen oli igas asjas julge. Laskis Soome neidudel lapi rahvusrõivaid selga tõmmata ja pildistada.

Sõit Ivalost Rovaniemele algab kell 7 hommikul. Kõik läheb rahulikult. Vuotseni oleme vaid kolmekesi omnibuses. Siin peatudes joome kohvi. Sõber ostab põdrasarvi. Edasi sõidame Sodankyllä, kuhu jõuame kell 12. Teel sõber hiilgas reisu kordaminekust rõõmutades: „Lapual leidsime Kosola kodus, Trifonas tuli valaskala vastu tervitustega, nägime keskööl päikest selges taevas, sõime just veest välja tõmmatud heeringaid lapi kojast ja ei tea mis kõik nägematud asjad sündisid õnneks just silmi ees!“

Meie ei jõua tänaseni postiametniku lahkust ja usaldust unustada. Vedas meid 530 km ilma piletitä, võttis omnibuse päralt saabumisel 50 krooni mitmet liiki eesti raha vastu, ilma et tal meie rahadest aimu oleks olnud.

Viimne öö põhja maavöös.

Mitme öö magamatuse järele mõtleme Rovaniemel välja puhata. Õhtul läheme raudteejaama, et värsked ajalehti osta.

Vaksalist edasi kõndides näeme suurt Kemi jõge, kus palkide parved ujuvad. Vesi on soe ja karastav. Suplemise järele lähme kõrgemale künkale, et veel viimast korda päikesekäiku põhja maavööl näha. Pool 12 loojenes päike ja tõusis alles veerand kahe ajal. Kogu aeg oli näha, et on tõusmas, aga mägede tagant ei jõudnud see kuidagi välja tõusta. Läks tükk aega päikese pealmise serva ja alumise kettaääre nähtavale tulekuga. Tundus, nagu oleks päike kaunis pika tee veereanud mägede taga mööda maad loojenemisest kuni tõusuni.

Pääsime Rovaniemelt õnnelikult. Teisel hommikul tulid Oulusse telegrammid järele, et alev on puhas tulemeri!

Paul Voolaine.

Uema hõimukirjanduse arvustusi.

Heimoliitto. IV Soumalais-Ugrilasen kulttuurikongressin juhlaulkaisu. Julkaisija: kongressin päätoimikunta. Helsingissä 1931. Soum. Kirj. Seuran kirjapainon oy. Lk. 130.

Meeldiv väljaanne, mis sisaldab rikkalikult kirjutisi ja pilte peaaegu kõigist soome-ugri rahvastest. Lähemaist hõimlasist puuduvad erikirjutised ainult vepsa ja vadja kohta, mis üsna loomulik, kuna teadete saamine seal praegustes oludes on seotud teatavate raskustega. Venemaal asuvaist kaugemaist hõimlasist leidub albumis kolm kirjutist. Albert Hämäläinen esitab nendest kokkuvõtliku üldkirjelduse, võrreldes veel praeguseni säilinud keelelisi ühisjooni ning tuues oma artiklis pilte mordva ja tšeremissi naistest nende omapärastes rahvariietes. Otto Manninen toob soomekeelses tõlkes hulga näiteid mordva, tšeremissi, sürjäni ja votjaki rahvalauludest. Kahju ainult sellest, et ühes tõlkega ei ole avaldatud vastavate rahvalaulude tekste algupärasest keeles, mis lugejale oleksid huvi pakkunud ka keelenäidetena. Ungarlane I. Mösseg kujutab votjakite kirjakeele sünniheitleusi, mis algasid esiluuletaja Mõšgini 1905. a. ilmunud koguteose „Pagulasega“, kes tees ägedas võitluses edasi nende ajalehis: „Udmurt“ (Votjaklane), „Vil sin“ (Uus silm), „Kam tulkin“ (Kaama-jõe lained), „Mush“ (Mesilane) j. t., on nüüd välja kujunemas votjakite viimaseaja suurluuletajate eesotsas Gerd'i teoste kaudu.

Karjalale ja Ingerile on pühendatud kummalegi kaks — ja Lapile ja Liivile üks kirjutis. Kõige enam kirjutisi on pühendatud Ungarile ja Eestile. Nii on kaanelgi soome-ungari-esti vapid ja piltide allkirjad on toodud kõigi kolme soome-ugri riigi keeles.

Peatudes lühidalt Eestile pühendatud kirjutusil, tuleks märkida siin, et suurem osa neist on soomlaste kirjutatud. Kõige huvipakkavam neist on Ilmari Mannise kirjutis „Eesti mõjust Ida-Soome ranna ümbruse rahvapärasest kulttuuris“, kus autor esitab päevapilte Juuru, Mihkli, Jaagupi ja Helme kindakirjadest, kõrvutades neid Kymi, Lemi ja Luumäe peaaegu täpsalt võrdsete soome kindailustustega. Samuti võrdleb kirjutaja üksikuid riidenimetusi, nagu *sielikko* või *säälikkö*, mis on tuntud Soomes samadel maa-aladel kui kindakirjadki ja on laenatud eestikeelsest sõnast *seelik*.

Emil Vesterinen kirjeldab ülemaalsi laulupidusid ja selle arengut Eestis. Kui as. 1871 Torma talumeeste lihtne pasunakoor eesotsas Karl Robert Jakobsoniga Soomes käis, siis ei osatud seda sündmust autori arvates soomlaste poolt õieti hinnata. Kuid nüüd olla väidetud, et see lihtne pasunakoor oma kontsert-käiguga on andnud äratust pasunakoorida asutamiseks Soomes. Sama kirjutaja teises artiklis: „Milline oli see tähtpaber, millega Eesti kuulutati iseseisvaks?“ on vist esmakorda (?) meie vabariigi iseseisvaks kuulutamise manifest nii täielikult esitatud soome keeles.

Mag. E. A. Saarimaa kirjeldab mälestistes Eesti 1910. a. üldlaulupeost, kuidas vene politsei keelust hoolimata juba tol korral vene riigi hümmi järele rahvas ohjeldamatult laulis: Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!“ Seda pidi kuberner ja vene ametliku võimu kõrgemad esindajad kibedusega kuulama.

J. Ploompuu kirjutises „Soome ja Eesti vahelise hõimutöö eelaegadelt“ toob oma isa ja enese mälestusi Soome-Eesti vahelistest huviküllastest kokkupuudetest, mille esimeseks tõukeks kirjutajale oli ainult poolteist rida toleaeegses maateaduse kooliraamatus: „Soomlased ja eestlased on ühest ja samast rahvusest, nõnda kui vennad!“ ja Salmistu randa viidud „kartulikoorma“ eest saab autor a. 1889 omale esimese soome keele õpiraamatu: „Uue Testamendi“.

Kui siia arvata veel Matti Pesose lühikirjutis „Eesti Ingerist“ ühes Kallivere külatänavaga ja Ingeri rahvusliku kiriku nurgakivi paneku pildiga, siis on Eesti territooriumi puutuvaid kirjutisi kokku kuus ehk üks viiendik kogu „Hõimuliidu“ albumi artiklitest. Kõik nad on sümpaatsed kirjutised, avaldatud soome keeles ja mõeldud esijoones soome lugejale. Nad on ühteviisi mõnusaks lugemiseks eestlaselegi, kes tunneb huvi hõimurahvaste elust.

Eesti kohta käiva pildiaainestiku avaldamises on oldud tagasihoidlikud. Peale eelmainitud eesti vapi kaanel, eesti kindakirjade ja kahe Eesti-Ingerit kujutava pildi on toodud veel vana Tallinna kaitsemüüri ning tornidega (lk. 19), 1923. a. üldlaulupeo lava lauljate ja lippudega (lk. 101), rühm rahvariietes naisi ja mehi Tallinna laulupeolt 1926. a. (lk. 125) jne.

Mõned siin esitatud pildid on juba varemini mujal avaldatud, näiteks 1928. a. laulupeo üldvaade (lk. 101), mis leidub ka F. Jonassoni „Eesti. Soome. Ungari.“ koguteoses ja „Toompää vana loss, Eesti nüüdne valitsuspaik“ (lk. 111) — sama ülevõtte leidub foto Parika koguteoses „Eesti“.

E. P.

Eesti Entsüklopeedia I. Peamiselt hõimuküsimuse seisukohalt vaadelduna.

Heameeleavaldused „Eesti Entsüklopeedia“ ilmutamiskampania puhul on nii üldised, et nende ridade kirjutaja ei tarvitse seda enam toonitada, kuigi ta neile loomulikult täiesti südamest kaasa tunneb. Küll aga tahab nende ridade kirjutaja toonitada, et „Eesti Entsüklopeedia“ täielikuks ja kõik külgeks arvustamiseks ei ulata, ei tohigi ulatada ühegi üksiku isiku teadmised, olgugi, et arvustajaid pole siiski niipalju vaja kui autoreid.

Järgnevais ridades esitan omalt poolt mõningaid märkmeid „Eesti Entsüklopeedia“ kohta, eriti hõimuküsimust silmas pidades.

Käesolevas vihus on Eesti esitatud 40 artikliga, Soome 14, Ungari 3-ga, Liivi 2-ga, muist hõimlasist pole ühtegi artiklit. Et Eesti on kõige täielikumalt esitatud, on loomulik. Puuduvad siiski Vilmar Adams ja Eduard Ahas — mõlemad noored, kuid siiski omal alal tuntud, teeneterikkad algajad, igatahes mitte vähem tähtsad kui mõni muu Entsüklopeediasse võetud isik.

Jaan Adamsoni puhul puudub kirjanduse nimetus (V. Reimani teos), nagu tihti muilgi juhtudel. See peaks aga Entsüklopeedias kindlasti leiduma, sest Entsüklopeedia üheks tähtsamaks ülesandeks ongi just kirjanduse kättejuhatamine eriküsimuste põhjalikumaks tundmaõppimiseks. Aino puhul on nimetatamata, et see on germaani laen. Aidu puhul on nimetatamata Aidu küla Jõgeva ja Põltsamaa vahel, kust vabadussõja aegu enamased tagasi löödi. Puudub artikkel Aavakivide kodu ja perekonna kohta, kuigi Richard Aavakivi on nimetatud. Ajutise valitsuse koosseisu on nimetatamata jäänud toleaeegne rootsi rahvusminister H. Pöhl. Akadeemia puhul on nimetatamata Vene akadeemia teened Eesti suhtes (Wiedemann!), samuti on nimetatamata Eesti Teaduste Asutise Asutava Kogu poolt vastuvõetud põhikirja olemasolu, mida meil pole

senini teostatud, milline aga on omalt mõttelt akadeemia ülesannete täitja, kuigi vähem kõlava nimega. Ka on akadeemia puhul nimetamata, et see tähendab mõnel kerge aktust (Poolas!), akadeemik üliõpilast. Ajakirjanduse all puudub üliõpilas-, hõimu- ja karskusajakirjanduse nimetuski.

Soome näib olevat küllaldaselt esindatud, arvesse võttes seda, et „Eesti Entsüklopeedia“ aluseks on öieti Soome Pieni Tietosankirja, millisest on loomulikult kerge välja valida kõike Soomet edustavat. Nimetamata on jäänud Soome aktivistid (üldiselt on sõna olemas), samuti Naisüliõpilaste Akadeemiline Karjala-Selts, paralleelorganisatsioonina AKS-ile.

Teadete vähesus meist kaugel asuva Ungari suhtes on loomulik, kuid vahest on see siiski liiga väike, arvesse võttes ungarlaste 12-miljonilist rahvaarvu ja üldiselt võrdlemisi kõrget kultuurijärge. Igatahes puuduvad vastavad andmed Ungari kohta ajakirjanduse ja ajalooliste seltside all.

Muude soomeugrilaste kohta puuduvad andmed vist praktilistel põhjustel. Neid aga võiks siiski Venest hankida, kuna just meie idapoolsete tundmata sugurahvaste elu ja tegevus meile kahtlemata huvi pakuksid.

Lisaks veel järgmised üldmärkused. Aasia rahvastest annab prof. Tammekann igatahes võimatult segase pildi. Tema tõenduse järele olevat nn. uural-altai rahvad („ostjakid, vogulid, samojeedid“) „tõrjutud mandri loodenurka Obi jõe alamjooksule ja Uurali jalamile“, kuna aga Kesk-Siberisse olevat tunginud „mongoli päritolu tunguused“ ja nende järele „türgi päritoluga jakuudid“. Nähtavasti pole härra professor sellest midagi kuulnud, et tunguused pole mongolid, vaid mandžude lähimad sugulased, ja need on siiski kaks eri rühma altai rahvaste keskel. Edasi ei näi prof. Tammekann türgi-tatari rahvad üldiselt altai rahvaste hulka lugevat, ja uraalaltailasteks peab ta nähtavasti ainult ostjakeid, voguleid ja samojeedeid!! Või peab hakkama härra professorile seletama, et ostjakid ja vogulid on ugrilased, kuuluvad seega soome-ugri laste peresse, milline moodustab ühes samojeedidega uurali rahvaste pere, ja see alles kokku altailastega, s.o. türgi-tatari, mongoli ja mandžutunguused rahvastega moodustab üldiselt oletatava uural-altai rahvaste pere! Draviidide kohta tähendatakse, neil „näib olevat sugulust Aafrika ja Austraalia algelisemate hõimudega“, kuid et mitmed nimekad autorid, vist viimasena O. Schrader on rõhutatavalt toonitanud draviidi keelte algsugulust (või vähemalt õige tunduvaid kokkupuuteid) just uurali keeltega, varemni Schobel ja Caldwell just uural-altai keeltega, millist sugulusevõimalust ka prof. Setälä igatahes uurimisväärseks peab; kõike seda prof. Tammekann Entsüklopeedia lugijaile ei nimeta.

Aafrika rahvastest kõneldes ei nimeta prof. Tammekann poole sõnagagi hamiite ega nende sugulussuhte semiitidega ja semito-hamiitide oletatavat algsugulussuhte indoeurooplastega, laialisemalt võttes Holger Pedersen'i poolt ristitud nn. nostraatsete, s.o. indoeuroopa keeltega võimalikult suguluses olevate keelte rühmaga.

Kusagil omis geograafilisil artiklis pole prof. Tammekann märkinud väliseestlaste esinemist. Seda peaks edaspidi tegema.

Akusatiivi puhul on nimetamata soome-ugri akusatiivilõpu -m vaste indoeuroopa (ja mõningate muudegi keelte) akusatiivilõpule, mida peetakse üheks indoeuroopa-soomeugri algsuluse võimalikkuse tõendiseks.

Agraarliikumise puhul on nimetamata põllumeeste „roheline internatsionaal“ ja rahvusvaheline „roheline lipp“.

Ameerika kirjaniku Aikeni puhul on nimetamata vist küll ta esmakordne esinemine eestikeelses tõlkes A. Pranspili „Ameerika Antoloogias“ ühes eluloolistes märkustega.

Akna puhul on nimetamata üles ja alla lükatav akendetiüp Ameerikas, mida New-Yorgi eestlastest aknameistrid olevat täiendanud teatud paksust raudplekist liistuga liikuvatesse raamidesse uuristatud soontes, tuule läbipuhumise ärahoidmiseks.

Iga entsüklopeedia lõpuni ilmutamise järele antakse välja täiendusvihke sellele, mil puhul peaksid toimetajad arvesse võtma kõiki neid olulisi märkusi, mida arvustustes on avaldatud.

Villem Ernits.

**Õpetatud Eesti Seltsi Toimetused XXVI. — Verhandlungen der Gelehrten
Estonischen Gesellschaft. Tartu 1932. Lk. 231.**

On rõõmustav nähe, kui Õp. Eesti Selts, kes peab väljaannetevahetust välismaa silmapaistvamate teaduslikkude asutiste ja organisatsioonidega, oma Toimetuste sarjas toob uurimusi ja uurimisaineid hõimurahvaste rahvus-teaduslikkudekt aladelt. Nii on pühendatud äsja ilmunud toimetustes kaks dr. Oskar Loorits'a artiklit liivlaste rahvausule: „Die Geburt in der livischen Volksüberlieferung“ ja „Der Tod in der livischen Volksüberlieferung“ ning laplaste rahvausule prof. Julius Mark'i kirjutis: „Einige mythische Gestalten bei den Utsjoki-Lappen“.

Samas Toimetuste numbris esineb veel prof. Walter Anderson'i laulu-uurimus: „Das Lied von den zwei Königskindern in der estnischen Volksüberlieferung“, mille kohta allakirjutanu on varem sõna võtnud (vt. „Eesti Kirjandus“ 1932, lk. 42—43).

Dr. O. Loorits'a ainekist liivlaste sünni- ja matuskometest on kogutud autori poolt isiklikult 1920.—24. a. Liivis peamiselt prof. U. T. Sirelius'e ja prof. P. Smit'i küsimuste kohaselt. Liivlaste rahvapärased kombed sünnist käsitlevad järgmisi alasisid: lapseõnn, raskejalgus, sünnitus, esimene hoolitsus lapse eest; vannitamine, toitmine, lapse hääl, kaitse kurja vastu, ravimine; sünnitaja, ristised ja mitmesugust. Kirjutist illustreerib kahjaks ainult üks pilt: „Lapsuokõks rai“ (trükiviga pro *Lapsuokõks rai* 'lapseauguga tool, pink'), kus on toodud dir. F. Leinbock'i foto liivlaste lapse mängupingist (vt. lk. 153).

Liivlaste rahvapäraste matuskomete kirjutis sisaldab inimese surma ja matustega ühenduses olevaid seiku, nagu: surma ettekuulutus, unenäod, surma probleem, surmatunni lähedus, suremise hetk, surnu majas, surnu pesemine, surnu rõivastus, kirst, kirstupanek, esemed, mis surnule kaasa pannakse, matuse eelõhtu, matuspäev, viimne sõit, surnuaiale saabumine, kalm, matmine, rist, peale matmist, mälestus ja lein, matuspaik, õnnetut surma surijad jne.

Rahvakombed liivlaste sünnist kui ka surmast on esitatud kompaktselt punktide viisi ja saksakeelne tõlge on stiililtki rahvapärane ja ladus. Kui liivi rahvakommete väljaandmise viisi võrrelda juba varemini ilmunud prof. L. Kettuse toimetatud liivi juttudega, siis viimases on toodud algtekt kõrvu tõlkega, siin tõlge ilma algupäraste tekstideta. Kuna meil trükivõimalused on kasinad ja sama aines-tiku uuesti trükkimisele ei saa mõelda, siis tuleb aina kahetseda, et algupärane liivikeelne tekst on jäetud avaldamata. Pealegi nüüd, kui on olemas nii hää eeskuj, nagu seda pakub prof. L. Kettuse liivi rahvajuttude kogu.

Põnev ja huviküllane on prof. J. Mark'i lapi „mütoloogiliste suuruste“ kirjeldis. Lapi ainekist on esitatud kümnest mütoloogilisest olevusest: „*Kufittar, Čakkal, Smieräkat'to, Skuq'kä, Rõmerämeš, Lavarag'gja, Sil'de, Juow'lástallo, Juow'lajot'tek* ja *Stallo*. Neid kirjeldisi on rikkalikult illustreeritud pr. Kr. Mark'i huvitavate joonistega, nagu lapi talvised jalanõud; lapi mütoloogiline olevus Čakkal noore poisi kujul algupärase lapi nurgelise kübaraga istumas ühesainsas määratu-suures karvases lapi talikingas (!), mis ulatub üles pooleni kehani, nii nagu seda laplased ise omale ette kujutanud; lapsehirmutise *Rome-Rämeši* sõiduk *keres*, kuhu ta halbu lapsi peidab jne. Tekstid lapi mütoloogilistest kujutelmadest on varustatud väärtuslikkude etimoloogiliste sõnaseletustega kirjutises esinevate tege-laste kohta. Nii on korraga hästi tabatud rahvaluuleline kui keeleline huvi! Nagu eessõnas mainitud, on kirjutaja lapi uurimused veel pooleni, mille tõttu algupäraste tekstide avaldamine jääb edaspidiseks. Oleksin küll meeleldi näinud, et tulevikus arvestatakse arvustajate soovidega, rikastades ja jäädvustades trükis armetult vähest hõimukeelelist kirjandust.

Eelolevad palad hõimurahvaste rahvuslikust omapärasest on ühtlasi killuke tublit hõimutööd ja teaduslikku harrastust ühel hooil vana lugupeetud Õpetatud Eesti Seltsi kaudu! Kas võisid seda mõelda Kreutzwald ja Faehlmann sama Seltsi algaastail! Nüüdne väärtuslik algatus tohiks olla küll virgutuseks ja vast eeskujukski.

E. P.

HÕIMUKROONIKA.

Prof. Yrjö Jooseppi Wichmann †.

Meie lehe k. numbri trükkimise lõpetamisel saabus Soomest kõiki hõimumeelseid kodanikke sügavalt kurvastav sõnum Helsingi ülikooli soome-ugri keeleteaduse prof. Y. J. Wichmann'i (sünd. a. 1868) ootamatust lahkumisest 3. mail s. a. Prof. Wichmann'iga on surmale suikunud üks suurimaid soome-ugri rahvuslike teaduste ainstikukogujaid (ta on aastate viisi uurinud votjakeid, sürjaneid, tseremisse, ungarlasi), keskenaid soome-ugri keeleuurijaid ja silmapaistvamaid noorte teadlastepõlvade kasvatajaid. Palju on see mees suutnud teostada oma töörikkal elukäigul, ent paljud poololevad uurimis- ja publitseerimistööd on kõigi soome-ugri uurimuste ja rahvaste sõprade sügavaks leinaks katkestanud tema ärakutsumisega külm surma käsi. Olgu Y. J. Wichmann'ile kerge Soome haldendamalõöv kevadine muld, jäägu tema helge teadlasekuju vilkuvaks majakaks tema elutöö jätkajale nooremale uurijale soome-ugri teadlaste peres!

Eesti tutvustamiseks Ungaris

on viimaseil aastail kahtlemata kõige energilisemalt töötanud hiljuti Tartust kodumaale (Szegedi ülikooli professoriks) tagasi pöörnud prof. S. von Csekey. 1931. a. lõpul ilmus tema sulest Budapestis eriti ülevaltlik pisi-teos Eesti üle „Észtország története a világháború után“ (Eesti ajalugu pärast maailmasõda, 44 lk.) viienda köitena ungarikeelses seerias, mille ülesandeks on anda ülevalde kõigi maailma riikide uusimast ajaloost. Teose algupool on pühendatud Eesti riigikorra, majandus- ja kultuurielu iseloomustamisele, teose lõpul käsitletakse Ungari-Eesti kultuur-suhteid, teose pääosa võtab enese alla Eesti uusima ajaloo esitus (lühike tagasi-vaade vanemale ajaloole, Vene valitsuse lõpp, vabadussõda, Asutav Kogu ja riigi asutamine, majanduslik areng, 1924. a. 1. detsembri mässukitse, rahvusvahelised suhted). Käsitlus on läbini asjalik, usaldatavil andmeil põhjenev ja Eesti maa ning rahva saatusele sümpaatiaga suhtuv, nagu seda harva võib leida välismaalaste käsitelul meie ajaloo kohta. Ülevaate lakoonilisus paaril-

kolmel korral on jätnud käsitelu hämaraks, näit. lk. 29 meie sõja käsitelul landesveeriga mainitakse, et „3. juulil liitriikide vahetalitusel astus jõusse sõjariistaderahu von der Goltz'i jõukudega“ — mõne reaga oleks maksnud nimetada ka, et enne seda juba landesveer oli täiesti löödud eestlaste poolt. Lk. 16 mõõdaminevast märkusest vene õigeusu tuleku kohta meie maale võoras lugeja võiks saada käsituse, nagu olekski meie usuvahetajail olnud nimetamisväärsel tegelikkusu kasu maaomanduse hankimisel. Kuid sellised vaieldavused seletuvad ainuüksi esituse suure kokkusurutusega ega vähenda ülevalde väärtust. Sama ülevalde Eestist päälkirjaga „Eesti riigiks arenemise ajalugu ja riigikord“ ilmus prof. Csekeyl k. a. alul pikema artiklina Kecksemeti reform. õiguseakadeemia 100-aastase juubeli mälestusalbumis. Nii siis tänu prof. Cs-le on ungarlasil kahest allikast kättesaadaval hää, asjatundlik, meie häätahtlik ülevalde Eesti maa ja rahva uusimast sautusest. Kummalgi korral on esituse lõpul ungarlase ja saksakeelse Eesti kohta käiva kirjanduse loend, millest ms. nähtub, et prof. Cs. ise on Eestit tutvustavaid kirjutisi avaldanud 10—11. Iga tahes arv, mille eest meil talle tuleb otsekohest tänu öelda. Võib vist küll kindlasti loota, et sama noble sulg üha edaspidigi Eesti hääks liigub. J. Mg.

Ungari riigipüha Tartus.

Tartu Kommertsgümnaasiumi ja Kaubanduskooli õpilaskond korraldas 16. aprillil s. a. Tartus kooliruumides ungarl riigipüha puhul ungarl-õhtu, mis kujunes väga meeleolurikkaks ja osavõturohkeks. Õhtu leidis elavat osavõttu just koolinoorte poolt. Pääle oma kooli õpilaste olid esindatud rohkearvuliselt ka teised Tartu keskkoolid.

Õhtu algas kooliorkestri ettekandega, kes esitas ungarl riigihümni. Ungarl kirjandusest rääkis õpetaja H. Jänes, peatudes päämiselt ungarl lüürika juures, mis on esile toonud kaks geeniust Sándor Petöfi ja Endre Ady. Romaanikirjanikest käsiteldi pikemalt Maurus Jókai'd, kes on tuttav tõlgete kaudu eestigi lugejale. Ungarl maalikunstist andis ülevalde hr. M. Pukits, selgitades oma kõnet rohkearvuliste valguspiltidega. Kõnega Ungarl maast ja ajaloo-

esines õpil. F. Kuhlbach ja ungari muusikast õpetaja O. Eomois. Kõnede illustreerimiseks deklameerisid õpilased ungari luuletisi, muuseas ka M. Kiss'i „Ungari Meieisa“.

Lõpuks kanti ette segakoori poolt ungari rahvalaule ja klaveril Brahms'i Ungari tants nr. 5.

Õhtu lõppes ühislauluga „Eestimaa, mu isamaa“.

H. J.

Läbikäimine Soome-Eesti vahel

oli ka läinud aastal elav. Eestlasi käis Soomes umbkaudu 5000 ümber, kuna soomlasi oli siin kolm korda enam: üle 15000.

Soome Vabariigi aastapäev möödus eriti elavate Soome-Eesti sõprustunnete avaldamisega. Sel puhul s. o. 6. dets. l. a. käisid üle lahe Soomes külas meie vabadussõja kangelane admiraal Joh. Pitka ja erilisel kutsel komponist pr. Miina Hermann ühes oma laulukooriga, kes esinesid Helsingis ja said seal osaks sooja poolehoiu. Ettekanded anti edasi ka Soome raadios. Tallinnas kõneles sel puhul Estonias Soome saadik A. Vuorimaa ja mag. K. N. Rauhala, kuna Eesti poolt esines tookordne riigivanem K. Päts ja välisminister J. Tõnisson.

Hõimumaade spordi alal tuleks tähistada erilist elevust. Vahetpidamata on käinud soomlased siin ja meie võimlejad Soomes. Mainitagu ka, et saavutisi on olnud mõlemal vahelduva õnnega. Nii näiteks 4. dets. l. a. võitsid Soome-Eesti poksi maavõistluse soomlased vahekorras 6:2 soomlaste kasuks, kuna nüüd kevadel jalgpalli avavõistlusel kaotas Helsingi Pallo-Seura mängides Tallinna Kalevi meeskonnaga. Soome-Eesti vaheline spordiharrastus on omamoodi hõimusilla rakendus ja selle poolest olgu eriti tervitatud.

Soome Rahvuskoor Eestis kontsertreerimas.

6. ja 9. mail kontsertreeris Soome „Kansallis-Kuoro“ nii Tallinnas kui ka Tartus maestro Armas Maasalo juhtimisel. Soome koori kontsertkava koosnes soome helitöödest ja oli sellepoolest põnevaks huvipunktiks siinpool lahte muusikaharrastajale.

Soome-harrastus

on eelmiste aastatega võrreldes praegu eriti suureks paisunud, mida tõendab

vastastikune huvi hõimuvendade sise- ja välise elu vastu. Korduvalt on meil ajakirjanduses sõna võetud praeguse Soome alkoholi keeluseaduse kaotamise puhul nii poolt kui vastu. Eriti rohkesti on pühendanud Soomele oma tähelepanu ajakirjandus Soome margakursi langesemise ja Lapua-mässu puhul. Need kaks tähtsat sündmust Soome äsjases elus on ka võib-olla kõige enam eestlastes tähelepanu äratanud ühes ühenduses olevate hõimuvendade rõõmude kui muredega.

Eesti-Ingeri uus rahvamaja.

Mai algul s. a. vilgatas sõnum läbi ajalehist, et Eesti-Ingeri tahab asutada oma rahvamaja, kuna sealne „kodurahu“ soomemeelsete ja venemeelsete vahel süveneb aina edasi.

Uue rahvamaja asutamise algatajaks on Ingeri haridusselts koos Kallivere Tuletõrje Ühinguga. Soovime Ingeri rahvamaja asutamise puhul jõudu ja jaksu, lootes, et selle kaudu saab ka hõimutöö Ingeris uut hoogu juurde.

Eesti-Ingeri hõimuajakirja toimetaja kadunud.

Õöl vastu 3. dets. 1931. a. haavati raskesti Eesti-Vene piiril Eesti-Ingeri aateline rahvajuh, hõimutegelane ja ajakirja „Sanaseppä“ toimetaja Leander Reijo vene piiritaguste agentide poolt ja toimetati haavatult üle piiri. Vastavat toimingut venelased eitavat praegugi ja L. Reijo on jäänud senini kadunuks, kuna „Sanaseppä“ toimetab edasi proua Reijo. E. P.

Asutis „Fenno-ugria“ tegevus 1931. a.

Asutis „Fenno-ugria“ läinud tegevusaasta möödus pea täielikult IV Soome-Ugri Kultuurkongressi tähe all. Juba aasta algul hakati peale esimeste eeltöödega, mille edaspidisest käigust kui ka kongressist enesest on üksikasjaliselt ja rohkesti kirjutatud, võrdle näit. mag. V. Ernitsa kirjutisi „IV Soome-Ugri kongressi puhul“ (Eesti Hõim nr. 1—2, lk. 2—5), „Mida andis meile 4. Soome-ugri kongress?“ (Eesti Hõim nr. 3—4, lk. 50—52) ja „IV Soome-Ugri kongressi teateid“ (Eesti Hõim nr. 1—2, lk. 31—35). Kongressi töödega rööbastikku arenes tegevus Hõimubüroos eelmiste tegevusaastate sihis. Üldjoontes jagunes töö 3 ossa: a) hõimupropaganda, teadeteandmise ja tõlketööde osa, b) kõne-

hommikute, hõimuriikide aastapäeva-aktuste, mälestuspäevade jne. korraldamise osa ja d) hõimumaade ekskursioonide ja turistide vastuvõtu osa.

Aasta algul avaldati koos Helsingi Eesti-bürooga Soome ajakirjanduses rida artikleid, mis puudutasid eesti keele õppimist, reisimist Eestis, ekskursioone õpi- ja huvireiside otstarbel. Vastati hõimualasse puutuvaile järelepärimistele (kirjavahetus 1931. a. käsitab 476 n:rit). Büroo tõlkis ametlikke dokumente, tunnistusi, volikirju, kirju, kõnesid, kuulutusi jne., artikleid ajalehtedele, seadusi ja määrusi ministereeriumidele.

Käskikäes Eesti-Soome-Ungari Liidu tegelastega korraldas asutise büroo rea kõnehommikuid, neist tähelepanavamad prof. Dr. L. Vennervirta kõne: „Soome kunstit“, prof. E. N. Setälä: „Soome tee iseseisvusele“ ja mag. V. Ernitsa: „Eesti keele mõju vene keelele“. Korraldatud aktusist olgu nimetatud: Soome vabaduspäeva aktus Kommertskooli aulas, Kalevala päeva pühitsemine Estonia kontsertsaalis ja koos Soome-Klubiga N.M.K.Ü. ruumes ja Hõimup-a aktus samuti Estonia kontsertsaalis. Läänud tegevusaastal pühitseti Hõimupäeva juba traditsiooniliselt 18. okt. kõigis Hõimumais korraga. Toimepandud ankeedi tulemused näitavad, et 1931 a. Hõimupäeva pühitsemine õnnestus erilisel, sest üle maa on peetud sel päeval 431 kõnekoosolekut või hõimupidu kooles, hariduslikes ja noorsoo organisatsioonides ja kaitseliidu osakonnas. Ka kirik ei unustanud hõimupäeva.

Aprillis tehti ettevalmistusi III eestisoome õpilasvahetuse korraldamiseks. Kahjuks ei annud ettevõtte seekord oodatud tagajärgi, sest õpilasvahetusest osa võtta soovijate eesti õpilaste arv oli liig vähene. Ärajäämist põhjendati raskete majanduslikkude oludega, mis eriti maalapsi sundisid rakenduma kodustele töödele. Ka võtsid paljud õpilased osa kultuurkongressist, mis omakorda reisihiimuliste huvi vähendas õpilasvahetuse vastu.

Eelmiste aastate eeskulgu on hõimubüroo ekskursiooni ja reisijate osakonnas olnud elav tegevus. On vastatud reisimist, suvitamist supelasutisi, keeleõpinguid jne. puutuvaile kirjadele. Ta abi on kasutanud nii oma kui hõimumaade ekskursioonid ja turistid. Ekskursioone on vastu võetud 31, neist osa õpilas-, osa organisatsiooniderühmitusi,

kõik Soomest. Büroo on hoolitsenud nende majutuse, toitmise ja juhtimise eest, saanud huvimatkaajaid teistesse linnadesse, kus ka on astunud ühendusse vastavate asutistega, kes omakorda võõraste eest hoolitsenud. Üksikuile reisi-jaile hõimumailt on seatud kokku reisi-kavu, muretsetud juhte, tõlke, hinnalاندusi raudteil ja laevadel, reisupileteid, hotellitube ning pansioone.

„Fenno-Ugria“ on toetanud „Eesti Hõimu“ väljaandmist. Ajakirja on ilmunud 4 numbrit, sisaldades muuseas ka 4. Helsingi kongressi materjale, III hõimupäeva teateid ja kirjutisi.

Hõimualasse puutuva uurimistöe edendamiseks kuulutas as. „Fenno-Ugria“ 1932. a. välja auhinna töö Tartu ülikooli õigusteaduskonnas õppijaile teemil: „Hõimuriikide Eesti-Soome-Ungari kodanikkude õiguste vastastikune siseriiklik ühtlustamine“. Auhinnaks on määratud esimesena auhinnana 100.— kr. ja teise auhinnana 60.— kr.

Tähelepandavaks saavutiseks hõimutöös oli läinud tegevusaastal Soome Klubi asutamine, mille eesotsas as. „Fenno-Ugria“ juhatusliikmed. Klubi sihiks on soome keele oskuse levitamine Eestis ja hõimusedemete loomine soomlastega. Klubi käib koos igal nädalal klubi-õhtutel asutise büroo ruumes ja neist osavõtt on olnud elav.

1931. a. tegevusaastal peeti Asutise nõukogu koosolek 15. märtsil, millest osa võttis 28 organisatsiooni-liikme esindajat. Juhatus käis koos 12 korda. Tööjõude on asutisel 1 palgaline asjaajaja, kellele suvepuhkuse ajal on võetud asemik.

Soome keele kursused.

Ka tänava suvel on võimalus korraldada Soome toetusega Tartus soome keele kursusi, millise algatuse on enesele võtnud nüüd Akadeem. Hõimuklubi. Kursusist loodetakse osa võtma eriti õpetajaid, kuid ka teised huviosalisel on teretulnud. Õppejõududeks tulevad soome akadeemilised jõud, kes eesti keelt hästi valdavad. Kursuste algus on 10. juunil ja kestvus 1 kuu. Täpsem aeg ja koht antakse edaspidi teada. Loodetavasti saadakse kursuseks tarvitada mõned kesklinna asuvad kooli-ruumid. Osavõtjaid palutakse registreerida kirjalikult aadr.: Akad. Hõimuklubi, Üliõpilasmaja, Tartus, võimalikult kuni 5. juunini.

Lutsi eestlaste ekskursioon Eestisse.

Eeloleval suvel sõidab Eestisse 6—7-liikmeline lutsi eestlaste ekskursioon. Ekskursiooni juhina sõidab kaasa pikeimat aega Lutsimaal viibiv hr. P. Voolaine, kes ongi kohapääl ekskursiooni organiseerijaks. See matk on kavatsitud lutsilaste huviäratamiseks praeguse Eesti vastu, õhutades lutsi eestlasi säilitama oma rahvust ka väljaspool kodumaad viibides. Esialgsete teadete järgi jõuavad lutsilased Tartu juuni lõpuks, ülikooli juubeli ajaks.

Liivi lapsed said jõuluingitusi.

Nagu iga aasta, nii korraldas Akad. Hõimuklubi ka tänavu korjanduse liivi

laste jõulupuu hääks, ühendades sellega ka korjanduse Lutsimaal elavate eestlaste seas kultuuritöö tegemise hääks. Sissetulnud summast (kr. 444.74) määras Hõimuklubi 180 kr. liivi laste jõuluingitusiks, 250 kr. lutsi eestlasile.

Liivi lastele käisid kingitusi viimas Hõimuklubi sekretär Linda Leeman ja õpet. J. Tõlp. Esindajad peatusid liivi keele õpet. M. Lepste juures, külastasid ka K. Staltet ja D. Vaalgamaa-Volganskit. Liivi k. õppivaid lapsi ja seega ka kingituste saajaid oli 120. Tunnustati, et väikesed jõuluingitused on palju äratust andnud ja sooviti nende jätkamist veel vähemalt paari aasta jooksul, kuni noorsugu kasvab teadlikumaks oma rahvusest. Vastuvõtt oli kõigiti väga südamlük. L. L.

Magyarnyelvü tartalmi áttekintés.

Az „Eesti Hõim“ jelenlegi száma Karlson F. költeményével kezdődik, melyet az illusztris szerző egyetemünk 300 éves jubileuma alkalmából irt. Utána az „Eesti Hõim“ szerkesztője ad egy könnyen áttekinthető képet a jelenlegi észtországi rokonsági mozgalmakról. Majd Reismann Elektöl Esztország 1931/32 évi magyarországi stipendistájától kapunk egy szakavatott kézzel irt párhuzamot a két rokonnép történetéből. Ezután Ernits Vilmosnak a finn-ugor nyelvész kongressusról ügyesen összeállított és könnyen áttekinthető ismertetésének befejező részét olvashatjuk. Kyrölä Väinö lív benyomásait adja röviden és mégis élvezetesen. Végül Voolaine Pál lappföldi utjáról irt hosszabb tanulmányának befejező része után rövid pár soros kritikák is egyébb tudósítások egészítik még ki a jelenlegi szám tartalmát.

Suomenkielinen sisällyskatsaus.

„Eesti Hõim“ n:o 1—2 alkaa F. Karlsonin runolla, joka on kirjoitettu Tarton Yliopiston 300-vuotisjuhlan kunniaksi, varustettu yliopiston rehtorin herra prof. Johan Köpp'in kuvalla. Aikakauskirjan toimitus selostaa Tarton Yliopiston toimintaa heimotyön ja sukulielten opettamisen alalla. Aleksei Reismann, joka vietti viime vuoden stipendiaattina Unkarissa, vertailee Unkarin ja Eestin olosuhteita ja sukulaisuussiteitä historian, kielen ja talouden alalla. Villem Ernits lopettaa kuvauksensa Helsingissä pidetystä suomalais-ugrilaiden kielimiesten kongressista. Suomalainen Väinö Kyrölä kuvaa niitä persoonallisia vaikutelmia, jotka liittyvät tekemäänsä moottorivenhematkan kampoelita pyydystävien liiviläisten parissa. D. Tsvetkov kuvaa vatjalaisten syntymä-, hää- ja hautajaistapoja sekä Paul Voolaine esittää loppuosan Lapinmatkansa vaikutelmista. Lopuksi on vielä uudemman heimokirjallisuuden arvosteluja: Heimoliitto, Eesti Entsüklopeedia I ja Op. Eesti Seltsin toimitukset XXVI heimokronikka ja toimitukselle lähetetty kirjallisuus.

Hõimu-ajakiri

„EESTI HÕIM“

(V aastakäik).

Ilmub Fenno-Ugria ja Akadeemilise Hõimuklubi väljaandel 4 nrit aastas, käsitades hõimutöö põhimõttelisi küsimusi ja tuues teateid hõimlaste elust. Number 16 lk., piltidega.

Vastutav toimetaja: prof. J. Mägiste, tegevtoimetaja: mag. E. Päss.

Talitus: Akadeemilise Kooperatiivi raamatu- ja kirjutus-tarvete kaupluses, Jaani t. 7, Tartus, avatud äripäeviti k. 8—18-ni.

Tellimishind: sisemaale: aastas 1 kr., poolaastas 50 senti; välismaale: aastas 1 kr. 50 s., poolaastas 75 senti.

Tellimisi võtavad vastu talitus, kõik postkontorid, Fenno-Ugria büroo Tallinnas, raamatukauplused ja eri „Eesti Hõimu“ tellimiste vastuvõtjad.

Üksiknumbrid müügil paremais raamatukauplustes.

Kuulutused teksti järel: lehekülg 30 kr., pool lehekülge 15 kr., veerand lehekülge 8 kr.

Vanemad aastakäigud:

I	aastakäik	1928. a.	—	Kr.	1.—
II	„	1929. „	—	„	1.—
III	„	1930. „	—	„	1.—
IV	„	1931. „	—	„	1.—

Tellige ajakirja!

Nõudke proovi numbreid!

AKADEEMILINE KOOPERATIIV,
JAANI 7, TARTUS, TEL. 63.